

Pošiltna plačana v gotovini.

SLOVENSKI UČITELJ

PEDAGOŠKA REVIIJA IN GLASILO
SLOMŠKOVE DRUŽBE V LJUBLJANI

**1-2
1931
LETO XXXII**

„Slovenski Učitelj“ izhaja mesečno. / Uredništvo (Fortunat Lužar) je v Ljubljani, Postojnska ul. 14, „Stan in dom“ ob Tržaški cesti / Upravišstvo je v Ljubljani, Jenkova ul. 6
Naročnina znaša 50 Din / Članke in dopise sprejema uredništvo, reklamacije, naročnino in članarino pa upravništvo / Izdajatelj in lastnik je konzorcij Slovenskega Učitelja
Odgovorni urednik: Fortunat Lužar / Za Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani: Karel Čeč

Vsebina št. 1.—2.: Kaj je potrebno učitelju na osnovni šoli. Franjo Čížek. — Kmetijski pouk pri nas in drugod. Franc Zukovec. — Beg z dežele. Kriha. — O nacionalni vzgoji. Rudolf Wagner. — Učni načrt za učiteljski seminar gospodinjstskih učiteljic. A. L. — Naši mali izseljenci. Alfonz Kopriva. — Prve borbe za ljubi učiteljski kruhek. Ivan Hribski. — »Pomisli, da si Nемец!« Alfonz Kopriva. — Božično zborovanje Slomškove družbe. — Poročilo urednika. — Književnost. — Razno. — Zapiski.

Glasbena priloga: 1. Anton Drmota: **Na pot.** (To pesem naj pojo otroci počasi, čustveno in ne premočno.) V drugem taktu manjka v altu cis. 2. Marijan Lipovšek: **Ko smo spali.**

II. zvezek Mladinske knjižnice Slomškove družbe

„Gremo v Korotan“

(Zbirka koroških spominov za mladino.)

Priredil Rudolf Wagner.

V spomin na desetletnico plebiscita na Koroškem je izdala Slomškova družba v Ljubljani knjižico za mladino o Koroški. Knjižica obsega popis slovenskega dela Koroške, njen zgodovinski pregled, popis slavnih koroških Slovencev, razne Koroške pravljice in pripovedke, črtice iz življenja na Koroškem, slike o bojih za Koroško, narodne Koroške pesmi in uganke. Knjižica je opremljena z lepimi slikami in ilustracijami. Dobro bo knjiga služila zlasti pri pouku zemljepisa, zgodovine in narodnega jezika. Zato v vse šolarske in učiteljske knjižnice, pa tudi mladini jo poklonite kot darilo. Naslov knjige je iz pesmi A. Č.: V Korotan, katero je uglasbil monsignor profesor Stanko Premrl. Dobiva se v vseh knjigarnah, kjer je cena Din 20.—.

Kot I. zvezek Mladinske knjižnice Slomškove družbe je izšla Bevkova knjižica »Pastirčki pri kresu in plesu«. Knjižico je ilustriral Fr. Kralj. Dobi se še nekaj izvodov po 5 Din.

SLOVENSKI UČITELJ

PEDAGOŠKA REVIIJA IN GLASILO SLOMŠKOVE DRUŽBE

LETNIK XXXII.

Ljubljana, 1. februarja 1931.

ŠTEV. 1-2

Kaj je potrebno učitelju — v osnovni šoli.

Franjo Čiček.

»Svet se suče in z njim vred ljudje«, pravi pregovor. Povojna doba je skoraj bi rekli prelomila z predvojno. Nekakšna duhovna revolucija gre skozi sodobne generacije. Vse se preorientirava, vse išče in izsleduje novih poti, novih načinov, nove miselnosti in novega duha. Vse to gibanje ima edini smoter: boj za obstanek in borba za kruh. Vmes se prepletajo ideje o svetovnem miru, na drugi strani vstajajo ekstremi: šovinizem, fašizem, boljševizem. Današnji svet je objel pravcati kaos.

Logično je, da je prišel ta kaos, to mrzlično iskanje, izsledovanje in preizkušanje tudi v sodobno šolstvo. Vzgoja in pouk pa nikakor ne moreta stati temu gibanju nasproti, ampak se morata dosledno in vedno prilagajevati toku življenja, ljudskim težnjam, hotenju in potrebam. Sodobno šolstvo mora biti izraz in verno zrcalo narodove volje in njegovega duha. »Non scholae, sed vitae discimus«.

Ko torej gradimo novega duha in novo življenje v naših jugoslovanskih šolah, moramo imeti vedno pred očmi: naš rod, naš milje, našo dušo in naše potrebe. Iz tujine bomo prenesli v naše šole le to, kar se ujema z našo slovansko miselnostjo in kar koristi našim gospodarskim potrebam. Berlinski paglavec na primer in naš vaški pastirček živita v popolnoma različnih okoliščinah. Čeravno sta oba otroka, vendar ju je postavilo življenje na različne temelje in v različno atmosfero, ki jo vsrkava njun »jaz«. To razliko je treba upoštevati in zgraditi moramo našo šolo lokalnim potrebam in težnjam primerno.

Pri reformi vzgoje in pouka imejmo pred očmi: domostalnost, koncentracijo in kmetijski delovni princip. To naj bodo temelji, na katerih preosnujmo naše sodobno šolstvo, posebno podeželsko. Pri tem upoštevajmo, da se izobličijo v učencu njegov samostojni »jaz«, ki naj dobi trdno osnovo za izkristaliziranje njegovega značaja, ki naj bo kremenit kakor je naš rod že od vekov. Današnja miselnost in duh časa nas silita, da preobličimo ves pouk in vzgojo v zmislu samodelavnosti, prostih razgovorov, samoobvladovanja, delitve dela, čuta odgovornosti in ljubezni do bližnjega.

Zanimivo in naravnost poučljivo je, kako na primer pridejo učenci sami do tega, da drže red in disciplino. Ko debatirajo vsi vprek in kriče

(saj odrasli niso nič boljši!), se zgane eden, vstane in udari po klopi pa pove, kako nezmislno in brezplodno je takšno kričanje. Sami uvidijo in določijo, da sme govoriti le eden, nato šele drugi. Uporneža kaznujejo s tem, da se ne sme več oglasiti k debati in da dobi kazensko nalogo, ko bodo drugi risali, čitali itd. Takšna kazen zadene bolj v živo, kakor pa učiteljeva. Lepo gesto pa lahko napravi tuptatam učitelj s tem, da jim predlaga oprostitev kazni. Tak »obsojenec« in »oproščenec« drži pozneje sam najboljšo disciplino. Pri tem vršimo vzgojo tudi v socialnem oziru: uči se »odpuščati« in že v par dneh ima lahko priliko praktično to pokazati.

Kar se tiče ročnega dela, naj vodi našega vzgojitelja(ico) načelo umnega kmetijstva in gospodinjstva. Torišče temu pouku bodi šolski vrt in kuhinja. Šolski vrt razdelimo v poizkusne grede, kjer učenci po skupinah sadijo, sejejo, gnoje, okopavajo itd. To je kmetijska praksa. Z učenci gremo v zanemarjene sadonosnike, kjer trebimo, snažimo, gnojimo in sadimo. Premerimo določeno njivo ali travnik ter naročimo za dotičnega gospodarja umetna gnojila itd. To nam daje obilo snovi za razredno delo, kjer se bodo vršili razgovori, spisje, računstvo in drugo. Ravno tako izvršimo n. pr. praktično: spravljjanje zelenjadi in predzimsko delo na domačih vrtovih, vinogradih, gnojenje z domačimi in umetnimi gnojili na poljih, travnikih in pašnikih, izbor semenja, obdelovanje, plugi, globoko oranje ter rahljanje zemlje itd.

Vse to nudi našim šolam obilo dela in gradiva, ki se naj vrši v duhu modernega gospodarstva. Učenci naj dobe vpogled »Posestne liste«. Iz teh pridejo raznovrstni računi, davki, donos, rentabilnost, izboljšanje in drugo. »Zemljiška knjiga« (izlet v mesto!), »katastrska mapa«, skiciranje zemljišč, parceliranje naj jim bodo znani pojmi.

Učitelj stopi v stik z domačo podružnico »Kmetijske družbe« in z drugami. Učenci naj vidijo in spoznajo združno življenje in delovanje, njihov pomen in namen. Ko naroča n. pr. kmetijska podružnica skupno umetna gnojila, semena, stroje, poljedelsko orodje itd., obravnavajmo to v šoli. Dogovoriti se je treba z umnimi poljedelci, kedaj in kam bodo prišli učenci »sodelovat« in pomagat, ne gledat. Isto izvrše pozneje pri zani-karnih (dvig kmetske kulture!) in pri onih, ki so potrebni tuje pomoči (socialni čut, skupnost, ljubezen do bližnjega!). Tega ne smemo samo učiti, ampak izvrševati v praksi. To je nova šola, kakršna bodi pri nas!

Vsaka šola naj bi imela več komadov poljedelskega in sadjarskega orodja, živinorejskih priprav in instrumentov, domačo lekarno itd. Ali bi imela to kmetijska podružnica. Oživili naj bi se vsaj parkrat v letu ro-diteljski sestanki skupno z učiteljskim zborom in krajevnim šol-skim odborom, kjer bi spoznalo učiteljstvo težnje in želje, pritožbe ali pohvale svojega ljudstva, ki naj ga izobrazuje in vzgaja na vseh poljih so-dobnih zahtev in potreb. Kajti duh nove šole je tak, da stopi učitelj iz razreda med ljudstvo. Ne samo od 6. do 14. leta, ves ta rod je tvoj. Vodi, vzgajaj in poučuj ga! Neoskrunjena ljudska srca ti bodo kazala

pot, kjer je potrebna tvoja beseda in tvoja pomoč. Takrat boš res kulturni in narodni pionir.

Upam si trditi, da bo ljudstvo veliko bolj vzljubilo, cenilo in spoštovalo svoje učiteljstvo, če bomo delali in učili striktno po devizi: »Iz ljudstva — za ljudstvo!« Če bomo pokazali z lastnim vzgledom, da kmečko delo ni sramotno in poniževalno, kakor je bilo to mnenje do današnjih dni, ko smo prezirljivo gledali »slamo v kmečkih škornjih«, ampak da je vsako delo in stan časti vreden in potreben, najbolj pa kmetski. Če bomo dosledno uvajali v svoja sela moderne načine in izkustva, ki se jih naj oprime naš kmet, da omili današnjo gospodarsko krizo in reši naše kmetijstvo pogina. Če bomo budili v mladini veselje do dela; kajti delo krepi in izobrazuje človeka, da je vreden član človeške družbe. Brezdelje, delomrznost, lenoba so pota, ki vodijo v močvare in k zločinom. Če bomo znali vcepiti mladini ljubezen do rodne grude, do kmečke strehe in kmečkega dela, da bomo preprečili beg z dežele v mesto in tujino ter ohranili naš kmečki stan in ga dvignili na najvišjo stopnjo.

Ravno tako pa je potrebna reforma tudi v dekliškem poku in dekliških delih. Kar se v domači družini najbolj rabi, to je treba tudi najbolj vaditi in delati. Na vsako šolo spada vsaj en šivalni stroj, da dobe deklice osnovne pome tudi v tej stroki. Zelenjadni šolski vrt naj obdelujejo in oskrbujejo deklice. Ravno tako naj pazijo na snago in red v razredih in sploh v šoli, ki jim naj bo kakor čeden dom skrbne gospodinje. Negujejo naj cvetlice na oknih in gredah. Pri delu naj pojo, da bo tudi srce deležno veselega in živega življenja. V priprosti kuhinji, ki bodi opremljena v kmetskem slogu, naj snažijo in čistijo posodo, perejo perilo, likajo itd.

Učiteljica jih naj vadi v osnovnem kuhanju in kuhinjskem delu. Kuhajo lahko zase, za revne šolarje, občinske reveže in sirote ali pogoste udeležence ob priliki državnih praznikov ali ob sklepu šolskega leta. Običaj je pri nas, da se ob takih prilikah govori, poje, deklamira, igra, prireja razstave itd. Prav je tako, toda kako bi se šele dopadlo gostom, mladim in starim, če bi jim ob slovesu postregle učenke, čeprav skromno. Kdo bo pri mladini gledal na dar, kaj je in kakšen je. Veseli ga, da mu ga je ponudila in »servirala« mladina, ta naš up in naša nada. Da pa bi imele tudi učenke-kuharice najboljše vtise in občutke, je jasno in logično.

Občutna vrzel v našem slovstvu je le, da še nimamo primernih kuharskih knjig za naše kmečko in delavsko prebivalstvo. Sicer pa naznanja Mohorjeva družba, da bo prihodnje leto izdala takšno knjigo. K temu bi pripomnil, da bi bil tudi kmečki »Bonton« zelo potreben. Kaj nam pomagajo razni velikomestni bonton, »kako se obleci, če greš na obisk k temu ali onemu visokemu gospodu, kako napiši vizitko, kje in kedaj se parfumiraj, kako poljubuj damam roke itd.« Mi rabimo pristni slovenski bon-ton, ne puhlic in fraz iz visoke aristokracije in domišljavih šem. To si lahko privoščijo bogataši, tovarnarji in milijonarji, ne pa naš kmet in

delavec, ki si trdo služita svoj kruh. Naše srce je dobro in mehko kakor je naša pesem, a naše roke so trde in žuljave. In prav je, da so. To je naš obstoj in naša bodočnost. Kremenit mora biti naš rod kakor so naše gore, a naše duše obsevaj pristna slovanska nežnost in mehkoča.

Delo in krepostno življenje vodita narode — v bodočnost. Učimo mladino delati, naj se obogati z zakladi umnega gospodarstva in gospodinjstva. Naj bo dobre volje, srečna in vesela kakor je vesela srebrna pesem škrjančka — glasnika naše rodne grude.

Kmetijski pouk pri nas in drugod.

(Po časopisnih odlomkih in državnem proračunu.)

Franc Žukovec.

Kljub temu, da je naša država agrarna, se vendar premalo skrbi za kmetijski pouk, zlasti nekatere pokrajine so v tem zanemarjene. Tudi javnost se premalo briga za ta predpogoj napredka v našem gospodarstvu. Povsod drugod se kaže večja agilnost, o kmetijstvu pa se še piše redko.

Kako se torej pri nas skrbi za kmetijski pouk?

Dosedaj imamo v Jugoslaviji dve visoki šoli za kmetijstvo. Gozdarsko-šumarska šola je v Zagrebu in poljeprivredna v Beogradu. Šumarska akademija v Zagrebu je začela delovati v l. 1897./98, z agromijo razširjena in nanovo organizirana kot fakulteta pa je bila po prevratu. Fakulteta v Beogradu pa je bila ustanovljena l. 1920. Na obeh traja študij štiri leta. Snov na fakultetah obsega osnovne, strokovne in pomožne predmete. Zagrebška fakulteta je imela v l. 1923./24. 12 lastnih in 25 honorarnih profesorjev in 282 slušateljev, na beograjski fakulteti pa je bilo v tem času 25 predavateljev z 216 slušatelji. Oba zavoda imata številne znanstvene zavode za tloznanstvo, odgoj in bolezni rastlin, živinorejo itd. Obe pa se še vedno izpopolnjujeta.

Direktive za ostale šole daje Svet za poljoprivrednu nastavu pri poljedelskem ministrstvu.

Srednje kmetijske šole so bile ustanovljene po prevratu in l. 1920. v Križevcih, l. 1921. v Valjevu in l. 1922. v Mariboru. Namen teh šol je vzgajati učitelje za nižje kmetijske šole, državne ekono-me in dobre gospodarje. Študij traja štiri leta in sicer tri leta teorije in eno leto prakse.

Dočim so srednje kmetijske šole še čisto mlade, so nižje kmetijske šole stare ponekod že 50—60 let, večina tudi teh pa je nastala v zadnjih desetletjih. Te šole imajo tudi zemljišča, na katerih se vežbajo učenci. Namen teh šol je vzgoja večjih in dobrih gospodarjev, ki intenzivno goje kmetijstvo. Vse te šole so internatske in sprejemajo samo take gojence, ki ostanejo potem doma.

Največja važnost šol je v tem, da pospešujejo izboljšanje gospodarstva v okolici z raznimi vzglednimi napravami, z rejo plemenske živine, z drevesnicami, trtnicami, z naprednejšo gnojivitvijo, vzorno obdelavo itd.

Največ nižjih kmetskih šol ima Srbija. Predvojna Srbija je imela tri pokrajinske šole. V Kraljevu za živinorejo in pašništvo, v Bukovem pri Negotinu za sadjarstvo in vinarstvo (ust. 1891) in za poljedelstvo v Šabcu (ust. 1904). Leta 1913. se je ustanovila na ozemlju stare Srbije in Makedonije šola za poljedelstvo in živinorejo. Sedaj so take šole še v Aleksincu, Čupriji in Valjevu.

Vse predvojne kmetske šole v Srbiji so bile med vojno popolnoma opustošene in podrte, tako da jih je bilo treba po prevratu nanovo ustanoviti. Nekatere teh šol imajo velika posestva, katerih racionalno obdelovanje je na škodo intenzivnemu pouku. Vse te šole so državne.

V Vojvodini sta dve nižji kmetski šoli v Adi (Bačka) ustanovljena 1885 in v Vršču v Banatu. Šola v Adi je poljedelska tipa z dobro razvito živinorejo, v Vršču pa je vinogradniško-vinarska.

V Črni gori se snuje sedaj taka šola, dočim sta v Bosni dve iz zadnjih let (v Butimiru in Banjaluki). V Dalmaciji je bila že pod Avstrijo kmetska šola v Splitu, ki je imela blizu Knina filialke za praktičen pouk in pozikuse. L. 1922. se je osnovala mesto filialke nižja kmetska šola poljedelsko-živinorejske smeri.

Bolje je preskrbljena s takimi šolami Hrvatska s Slavonijo. Nižja kmetska šola v Križevcih (gornja Hrvatska) se je osnovala l. 1920. v poslopih in na zemljišču prejšnjega poljedelsko-šumarskega učilišča iz l. 1860. Šola je triletna in traja pouk po 10 mesecev na leto. Sprejemajo se učenci med 12. in 14. letom, da lahko po dovrstitvi te šole prestopijo v srednjo kmetsko šolo ali z dodatnim izpitom tudi na učiteljske. Poleg zgolj kmetskih predmetov se poučuje tudi mnogo drugih. Ta šola se mnogo bavi z živinorejo in perutninarstvom.

Dobro urejena je kmetska šola v Požegi v Slavoniji, ki sega nazaj do l. 1885., ima velika posestva (172 ha), največ polj in vinogradov. Zato se na šoli tudi ti dve panogi najbolj gojita.

Kmetska šola v Iloku je bila ustanovljena l. 1897. in se peča največ s sadjarstvom in vinarstvom.

Vse te tri šole so v medsebojni zvezi, tako da se do razširjenja zavodov nahajajo prvi razredi v Iloku, drugi v Požegi in tretji v Križevcih. Na ta način se najbolje specializirajo v vseh strokah.

Kmetska šola se nahaja tudi v Gospiću, nanovo pa se snuje v Karlovcu.

Dravska banovina ima, kakor je znano, tri kmetske šole. Najstarejša je vinarsko-sadjarška šola v Mariboru, ki je bila ustanovljena l. 1872. Ima okrog 60 ha zemlje in nad 20 poslopij. Poučujejo se kmetski, a tudi razni drugi predmeti. N. pr. vinarstvo, kletarstvo, kmetsko knjigovodstvo, gošpodarstvo, kupčijstvo, srbohrvaščina, zakonodaja itd. Šola je bila dosedaj dveletna in je bila dobro obiskovana, zato je bila velikega pomena za

gospodarski razvoj na gornjem Štajerskem. Sedaj se je preosnovala v enoletno, da s tem omogoči razvoj kmetijski šoli v Št. Jurju ob juž. železnici. Zadnja šola ima zlasti veliko pašnikov in gozdov, zato polaža posebno važnost na travništvo, govedorejo, mlekarstvo, gozdarstvo in tudi na poljedelstvo. Tudi ta šola je enoletna.

Nižja kmetijska šola na Grmu pri Novem mestu je stara. Ustanovljena je bila l. 1873. na Slapu pri Vipavi in se je l. 1886. premestila na Grm. Zemljišča ima ca. 62 ha. Šola ima dva oddelka, in sicer zimsko šolo za živinorejo in poljedelstvo, ki traja dve zimi in je namenjena mladeničem iz nevinorodnih krajev ter celoletno šolo za vinogradništvo in sadjarstvo. Na šoli se poučujejo isti predmeti kot v Mariboru. Šola je dobro obiskana.

Tendenca vseh že obstoječih nižjih kmetijskih šol gre za tem, da se kolikor mogoče osamosvoje in prilagode današnjim razmeram.

Četudi imamo v državi še nekaj 1—3 letnih specialnih šol poljedelsko- ali kmetijsko-obrtne stroke, vendar te ne uspevajo tako, kakor bi bilo želeti. Kakor kaže, bi bilo treba pri nekaterih rok skrajšati na eno leto, ki zadostuje za izučitev v dotični panogi. Take šole so v Srbiji v Užicah, v Aleksandrovcu, Prokuplju, Tetovu, Zaječaru, Požarevcu, Kragujevcu, Leskovcu. Šola v Aleksandrovcu je za vinarstvo, v Vranji za sadjarstvo, v Užicah za sodarstvo. V Vojvodini v Novem Sadu za vrtnarstvo in cvetličarstvo, v Pančevu za svilarstvo, v Črni gori v Nikšiću za živinorejo, v Baru za sadjarstvo; v Bosni v Ilidže za sadjarstvo in v Livnem za vinarstvo; v Dalmaciji v Sinju za oljarstvo, v Splitu za vinarstvo, v Čibači za svilarstvo. V Sloveniji je taka šola v Rakičanih v Prekmurju.

Velike važnosti so tudi gospodinjske šole, ki širijo izobrazbo med ljudstvom. V Sloveniji jih je bilo l. 1924. že 11. Naj omenim gospodinjsko šolo v Ljubljani, Mariboru, Repnjah pri Vodica, v Šmihelu pri Novem mestu. Pouk na teh je trajal šest mesecev, sedaj pa so se nekatere razširile v desetmesečne. Te šole obravnavajo vso snov, ki je potrebna kmetiskim gospodinjam.

Na Hrvaškem se je otvorila prva taka šola v l. 1920 v Pretrinji pozneje pa še v Gospiču (Lika), Božjakovem in v Podgoraču v Slavoniji. Pouk na teh traja deset mesecev, stroške pa nosijo deloma starši, deloma oddelek za kmetijstvo.

V Dalmaciji je taka šola v Splitu. Prosvedno ministrstvo pa je osnovalo take šole tudi v Bosni v Reljevem, v Vojvodini v Pančevem in v Baraništu pri Korinu.

Na področju Srbije, Vojvodine in Črne gore so vpeljali potovalne gospodinjske šole, ki potujejo okrog in ostanejo v enem kraju od šest tednov do treh mesecev.

Poleg omenjenih šol so v navadi tudi gospodinjski tečaji. V Sloveniji je pet stalnih dvomesečnih, nekaj tudi v Hrvatski, Dalmaciji in Bosni.

Na podoben način se prirejajo tudi tečaji, ki se ravna po krajevnih prilikah in potrebah (n. pr. za vrtnarstvo, sadjarstvo, mlekarstvo itd.)

V Srbiji so se na podlagi zakona iz l. 1898. ustanovile številne kmet-ske postaje z dveletno praktično šolo. Take postaje so v Kruševcu, Le-skovcu, Požarevcu, Sevojini, Zaječaru, Kragujevcu, Užicah, Skoplju in Prištini. Vsaka občina mora vsake dve leti poslati po enega gojenca v te šole. Imamo pa tudi kmetske ogledne in kontrolne postaje. Gospodarski napredek pospešujejo tudi vzorna posestva (Mala Loka) itd.

Prav tako važne so tudi živinorejske postaje in žreb-čarne, katerih namen je izboljšanje naših domačih pasem.

Končno podpirajo kmetijstvo tudi znanstveni zavodi pri raznih srednjih kmetskih šolah. Najbolj bogata na teh za-vodih je Hrvatska, ki je tudi najbolj pripravna za razvoj vseh poljedel-skih ustanov v širšem smislu.

To bi bila približna slika kmetskega šolstva pri nas. Podrobne po-datke pa nam nudijo službene statistike.

Ze iz tega površnega pregleda se da posneti, da je pri nas skrb za kmetski strokovni pouk od strani države nezadostna. Jugoslavija je manj industrijska kakor Češka ali Francija, zato bi bilo pričakovati, da bo storila vse, da dvigne kmetijstvo na višjo stopnjo, ker je le-to ponekod še čisto primitivno. Če pa primerjamo število naših kmetskih šol s šte-vilom na Češkem, potem vidimo, da za njimi še silno zaostajamo, čeprav imamo zelo ugodne predpogoje za razvoj te gospodarske panoge. Zatorej nas čaka tu še obilo dela. Mala Danska ima še enkrat toliko nižjih kmet-skih šol kot mi.

S kmetskimi šolami so najslabše preskrbljena Srbija, Črna gora, Bosna in Hercegovina. Res je, da so te pokrajine bolj gorate, imajo pa na drugi strani ogromno zemlje, ki kliče po boljšem izrabljanju in kulti-vaciji. V teh krajih primanjkuje dvojnega — denarja in strokovnjakov in to dvojno vprašanje bo treba začeti reševati.

Močno primanjkuje tudi specialnih šol, ki niso nič manj važne. Po-trebne bi bile zlasti strokovne šole za živinorejo in teh si ljudje ponekod celo želijo; dalje bi bile potrebne čebelarske, mlekarske, svilarske in druge šole.

Ustanovile naj bi se, kjerkoli je mogoče, k m e t s k e p o s t a j e , na katerih naj bi se vežbal kmetski naraščaj.

O poljedelskih in kmetsko obrtnih šolah sploh ne govorim. V naši državi je razvita sladkorna, pivovarska, mlinska in druga industrija, svi-larstvo, lanarstvo, a o posebnih zadevnih šolah ni ne duha ne sluha. Predelovanje poljskih, sadnih, vrtnarskih in živinskih pridelkov v doma-čem krogu, bi bilo za kmetsko ljudstvo lahko večji vir dohodkov kot doslej.

V dravski banovini se je v zadnjem času ustanovila mlekarska in sirarska šola v Škofji Loki. Pojavlja pa se potreba po ustanovitvi hme-ljarske, ribarske in drugih šol. Imamo tudi dve državni pletarni, a za vse druge lesene izdelke ni mnogo zanimanja. V l. 1924. je bilo pri nas vseh kmetskih šol samo 25.

Še manj zadovoljivo je poglavje o gospodinjskih šolah. Tudi te so ogromnega pomena, saj sloni na gospodinjah dovršen del kmetijskega gospodarstva, kmetijske vzgoje in naobrazbe. Tu se odpira široko polje, ki bi ga bilo potreba obdelati z vso vnemo in natančnostjo.

Slaba stran je tudi to, da se kmetijski fantje po dovršenih kmetijskih šolah ne vračajo več domov, ampak iščejo drugih poklicev. Zato so bolj primerne šole s skrajšano učno dobo, ker lahko dajo tudi te dovoljno strokovno naobrazbo. Tudi v drugih državah so se enoletne šole in zimski tečaji najbolj obnesli (Češka, Francija).

Iz povedanega je razvidno, da je naše kmetisko šolstvo preslabo, da bi moglo v doglednem času dvigniti kmetijstvo na primerno višino, zato so tem šolam v zadnjem času priskočile na pomoč k m e t s k o - n a d a - l j e v a l n e š o l e , ki jih je v naši banovini že okrog 50. Vprav kmetisko-nadaljevalne šole so najbolj poklicane, da širijo kmetisko strokovno naobrazbo med našim preprostim ljudstvom. Te šole se ustanavljajo po kmetih in se zategadelj lahko najbolje vžive v krajevne potrebe. Vse druge pri nas obstoječe šole pa se kaj malo zanimajo za kmetijstvo. V Belgiji in Franciji imajo tudi srednje šole posebne tečaje za kmetijstvo za inteligente, da jih navdušijo za kmetijstvo in da dobi inteligenca razumevanje do kmetijskega dela. Pri nas pa je izmed vseh srednjih šol edino na učiteljskih kmetijstvu odločenih nekaj ur, nekoliko pa se goji tudi po osnovnih in ponavljalnih šolah. Vse to pa je premalo, ker je znanje, ki ga dobe učenci v teh šolah premajhno glede na potrebe kmetijske mladine. Na vsak način bi bilo treba odmeriti kmetijstvu na deželi več časa. Prav to pa bi zelo dvignilo šolo in jo priljubilo pri starših in otrokih. Idealno bi bilo, ako bi vsaka osnovna šola na deželi imela svojo lastno majhno vzorno kmetijo. Seveda bi se morali potem tudi učitelji bolj zanimati za to panogo, s tem pa bi zrasla njihova veljava med ljudstvom.

Kmetijski stan je pri nas zaničevan stan, a marsikje je kmet gospod in za omikanega človeka ni sramota, ako se bavi s kmetijstvom.

Ako hočemo doseči večje uspehe, potem moramo v kmetisko-nadaljevalne šole pritegniti mladino takoj v pošolski dobi, ker pozneje se za kaj takega težko pridobi. Tudi bi bilo potrebno organizirati čim več poučnih potovanj za mladino in odrasle.

Na Češkem imajo v navadi na kmetijskih šolah tudi tečaje za vojaške ondotnih garnizij. To bi se moralo uvesti tudi pri nas. Vsaka večja edinica naj bi imela v svojem sestavnem delu tudi kmetisko šolo. Na ta način bi se doba vojaškega službovanja obrnila tudi v splošni prid. Kmetijski pouk bi se moral vpeljati tudi v bogoslovna semenišča, ker bodo bogoslovci, bodoči duhovniki, lahko pozneje mnogo storili za povzdigo kmetijstva.

Iz povedanega je razvidno, da je pri nas potrebno dvoje: 1. da se dobe zadostna sredstva za vzdrževanje in širjenje kmetijskega pouka, in 2. da se da raznim ustanovam možnost za lastno iniciativno ravnanje.

Nekaj potreb bi morale kriti kmetije, ostale pa država. V nekaterih državah je kmetsko šolstvo v privatnih rokah in država ga samo podpira.

Ako hočemo, da bo naša država napredovala, potem moramo vsi gledati, da se to šolstvo čimprej razvije in da zajame najširše kroge ljudstva. Šele ko bo kmetski stan bolje izobražen, bo tudi cenjen in spoštovan. Dokler bo trden kmet, bo trdna tudi država.

Kmetsko šolstvo na Češkem.

Pod Avstrijo se kmetsko šolstvo na Češkem ni moglo prav razviti. Nasprotni so mu bili Nemci in vlada. Prvi kmetski zavodi so nastali na kmetskih posestvih. Prva kmetska šola pa se je ustanovila leta 1850. v Rabinji, na Moravskem pa l. 1865. v Přerovi. Prvo zimsko kmetsko šolo je dobil l. 1875. Kromeriž, gospodinjske šole pa so se začele snovati z l. 1885. Leto nato je bila ustanovljena prva višja strokovna šola v Taboru in Libverdu, ki sta bili pozneje izpremenjeni v akademiji, nato pa ukinjeni radi nastalih fakultet. Strokovni napredek pospešuje po prevratu nastala poljedelska visoka šola v Prahi z ekspozituro v Libverdu, na Moravskem pa je nastala visoka šola iz Taborske kmetske šole. Danes obstoji na Češkem le ena privatna kmetska akademija v Poděbradích, ustanovljena leta 1921.

Prva češka gozdarska šola je nastala l. 1885. v Pisku, ki je bila pozneje razširjena v nižjo triletno za gozdne čuvaje in višjo dveletno gozdarsko šolo. Sedaj imajo Čehi z Nemci vred štiri državne gozdarske šole in eno privatno. Vse te šole so večletne (štiriletné) in zadnja taka šola se je ustanovila l. 1920. v Opavi. Sedaj pa se snujejo samo enoletne kmetske in gospodinjske šole.

Po prevratu je nastala višja zelenjadarska, semenarska in višja vrtnarsko - sadjarsko - vinogradniška šola v Melnici, ki prireja mnogo tečajev in predavanj. Za deklice je dveletna vrtnarska šola v Krči pri Prahi.

Od specialnih šol je izborno urejena ribarska šola v Vodňaních. Zelo cenjena in dobro organizirana je višja kmetska zadružna šola v Prahi, ki vzdržuje zvezo z drugimi kmetskimi institucijami.

Gospodinjske šole kažejo po vojni relativno največji uspeh. Za izobrazbo učiteljic so ustanovili višjo gospodinjsko šolo in pedagoški seminar.

Najmlajše so ljudske kmetske šole, ki se hitro širijo.

Po izvršeni reorganizaciji kmetskega šolstva so se lotili organizacije pouka delovnega ljudstva. Vrše se tečaji, izleti, poizkusi, posvetovanja itd. Češka ima danes okrog 150 kmetskih šol in sicer 130 čeških, ostale pa so nemške, tri ruske, dve poljski, ena madjarska. Ako jih razporedimo, vidimo, da imajo šest visokih šol, eno akademijo, 16 višjih, 28 podeželskih in 120 strokovnih šol. Največ šol je na Moravskem, najmanj pa na Slovaškem. Te šole obiskuje nad 10 tisoč učencev, med temi ena četrтина

učenk. Na kmetskih podeželskih šolah, za mladino obveznih (od 14. do 16. leta), pa je ca. 40 tisoč učencev. Na ta način bodo kmalu deležni kmetske izobrazbe vsi kmetski sloji.

Pa tudi za kmetsko slovstvo skrbi Češka. Tekom zadnjih let je bilo izdanih ca. 60 večjih publikacij, istotoliko aktualnih spisov in skoraj 50 učbenikov. Učila pa preskrbuje šolam država, ki izda na leto za kmet-ski pouk do 50 milijonov Kč., istotoliko pa prispevajo ostale inštan-ce. Zato kmetsko šolstvo na Češkem lepo napreduje in prekaša v tem oziru Češka že nekatere druge kulturne države.

Kmetski pouk na Francoskem.

V Franciji so se pojavili prvi početki kmetskega pouka v sredini preteklega stoletja, sistematično pa so ga začeli gojiti šele pred kratkim, ker predvideva šele zakon iz l. 1918. vse vrste in kategorije kmetskih šol.

R e d n e š o l e. Najvišja poljedelska šola je namenjena izobrazbi profesorjev in sploh vseh vodilnih oseb. Na njej se predava o poljedelstvu in agronomiji. Ima svoje laboratorije in preizkuševališča. Pouk traja dve leti. Za specializacijo je potem na razpolago višja gozdarska šola v Nasiju, žrebčarska šola v Le Pen in kmetijsko ženijska šola v Parizu ter pet aplikacijskih sekcij.

Živinozdravniške visoke šole so v Alfortu, Lyonu in Toulousu. Imajo tudi višjo poljedelsko šolo za kolonije v Nogent sur Marne.

Višje poljedelske šole so v Grignonu, Montpellierju, Rennesu. Na vseh teh šolah se velika važnost polaga na prakso. V Versaillesu je vrtnarska šola iz l. 1873., v Donajju kmetsko-obrtna šola iz l. 1892. Zadnja ima na razpolago za vežbanje lastne tovarne. Slušatelji vseh šol pa prejemajo štipendije.

Srednje kmetske šole so internatske in imajo svoje delavnice, tako da se gojenci usposobijo sami popravljati orodje in stroje. Vsaka šola se specializira glede na podnebje, krajevne in druge razmere. Takih šol je sedaj 34. Praktičnega značaja so tako imenovane specialne strokovne šole kot mlekarska v Surgèresu, mlekarska in sirarska v Mamirolleu in Polignyju, košarsko-pletarska šola v Fayl-Billotu. Študij na teh traja eno do treh let. Zelo pospešujejo napredek v kmetijstvu tudi vzorne kmetije po deželi.

Tudi ženski spol ima pristop v vse te šole z istimi pravicami kot moški. Ustanavljajo pa se tudi posebne dekliške šole. Gospodinjske šole pa tam niso stalne, stalni sta samo oni v Verliveru in Koellogonu, vse druge pa so le začasne ali potovalne.

I z r e d n e š o l e. Za širše kmetske sloje so večje važnosti zimske poljedelske šole, ker morejo izobraziti večjo množino otrok. Te šole so zopet stalne in potovalne.

S t a l n e z i m s k e š o l e. Te so organizirane v državnih prostorih in so priključene gimnazijam, meščanskim šolam in učiteljiščem, ne glede

na to ali spadajo pod prosvetno ali poljedelsko ministrstvo. Učna doba traja dve zimi. Poleg kmetских predmetov se poučuje tudi računstvo, geometrija, spise, ročna dela na lesu in železu. Zimskih stalnih kmetских šol je okrog 40.

Potovalne zimske šole. Te hočejo podati kmetovalcem, odraslim kakor mladini osnovno znanstveno podlago, kolikor je potrebna za njihov poklic, ne da bi jih trgalo od stalnega dela. Ustanavljajo se zaporedoma v najvažnejših poljedelskih središčih okrožij (departmajev). Pouk je razdeljen na gotovo število lekcij, ki se vrše tekom nekaj mesecev enkrat ali dvakrat na teden. Nanašajo se na poljedelstvo, živinorejo in njeno higijeno. Takih šol je ca. 25.

Nadalje imajo v Franciji pošolski poljedelski in gospodinjški pouk. Ta se vrši na javnih šolah, poučujejo pa učitelji. Ta šola je namenjena mladini in obsega tečaje po 150 ur skozi nekaj let. Ta pouk je predvsem praktičen in se nanaša na poljedelstvo, živinorejo, vrtnarstvo, kmetško gospodarstvo, zakonodajo, osnovno botaniko itd. Poseča jih mladina z dovršenim 13. letom starosti. Za deklice je na isti način organiziran gospodinjški pouk. Sedaj je na Francoskem že nad 900 takih šol.

Tudi stalne potovalne šole so ločene za mladeniče in dekleta. 70% stroškov nosi država, ostalo pa občine in okrožja. Stalnih potovalnih šol je ca. 50. Poleg tega je na razpolago skoraj 300 učnih moči za potovalni pouk. Kmetški strokovnjaki pa širijo kmetško izobrazbo s predavanji in spisi.

Omeniti je samo še, da postanejo kmetške šole, ki so bile do 1920 državne sedaj lahko javni zavodi z lastnim imetjem, katerega upravlja poseben upravni odbor. S tem je dana možnost, da lahko razvijejo lastno uspešno gospodarstvo, da tako bolje zadoste svojim potrebam in željam.

Ker je potrebno za povzdigo kmetškega šolstva precej denarja, zato je določil v ta namen poseben zakon 1% doklado na zavarovalnine. Na ta način so se dobili viri za organizacijo kmetškega pouka s kinematografijo. Stremljenje pa gre za tem, da se kino posploši in uvede v vsakem okrožju. Ze prvo leto filma je bilo izdelanih 146 predavanj in skoraj 80.000 m filma. Ni dvoma, da se bo ta panoga izobraževanja s sodelovanjem javnih in zasebnih faktorjev hitro udomačila in vsestransko razširila.

Namesto vzornih kmetij se ustanavljajo sedaj poljedelska vežbališča. Nameščena so na boljših zasebnih posestvih. Ta vežbališča nimajo namena vzgajati vodilnih moči, temveč le dobre kmetške delavce za razne stroke (za poljedelstvo, vrtnarstvo, vinogradništvo itd.), pa tudi kmetške rokodelce (kolarje, sodarje, kovače itd.). Pozimi so tudi predavanja iz fizike in prirodoslovja.

Poleg javnih činiteljev se brigajo za kmetijski pouk tudi privatne ustanove. Saj obstoje 4 svobodne višje poljedelske šole kot deli katoliških univerz pod pokroviteljstvom Société des Agriculteurs de France. Na njih je poskrbljeno tudi za versko, нравstveno in socialno izomiko, strokovni pouk pa je isti kot na državnih šolah.

Beg z dežele.

Kriha.

Letos poleti so bila razpisana nekatera učiteljska mesta. Pravijo, da je ob tej priliki za sedem učnih mest v Ljubljani bilo vloženih okoli 250 prošenj, za eno službo v okolici pa nad 40. Beg z dežele se je polastil torej v veliki meri tudi učiteljstva. To gotovo ni zdravo. Za kmečkim delavcem in delavko, ki zapušča domačo grudo, stremi sedaj v mesto tudi učitelj.

Zakaj?

Zakaj zapušča domačo zemljo kmečki fant, kmetsko dekle? Ker se jim mestno življenje blešči iz dalje kot obljubljena dežela, ker vidijo v mestu vse le v lepi in najlepši luči; s svojega polja, s svojega gozda, v katerem delajo od zgodnjega jutra v pozni večerni mrak, ne vidijo sence, ki ovija mesto v svoj mračni plašč. V mestu je kino, je zabava, je gledišče, so lepe obleke. Toda ne samo to: in tu smo na točki radi katere je ta problem skrajno težaven — v mestu je tudi urejeno življenje, tam je socialna zakonodaja, tam je starostno zavarovanje, tam je osemurni delavnik. Postelja je tam mehka, hrana boljša, obleka ličnejša. Tam je vodovod, je elektrika; vse stremi tam za čim lahkejšim, brezskrbnejšim življenjem. Zaradi samih zabav bi najbrž le malo kmečkih ljudi sililo v mesto; vsaj starejših prav malo. Življenjska udobnost in pogled v brezskrbno starost zvabi toliko ljudi iz svežega zraka na deželi v mestni smrad, iz vaše svobode v mestno suženjstvo. Na kmetih dela kmečki fant, kmečka dekle, zlasti poleti od prve jutranje zore pozno v noč; tam ni osemurnega delavnika, tam je deset-, dvanaest- tudi šestnajsturni delavnik. Tam ni prostega večera, ko se fant, dekle lahko nališpa po storjenem delu in gre ponosen kot gospod na sprehod, v kino, v gostilno ali morda celo v gledišče. Na kmetih hlapec nikoli ne ve, kaj bo z njim v starosti, kdo bo zanj skrbel v bolezni; odvisen je od svojega gospodarja, od njegove dobre volje in njegovega človečanskega čuta. Plača je majhna, ob njej si ne more hraniti bele novce za črne dneve; zato pusti raje to nesigurno, čeprav zdravo delo in sili za bleščečo lučjo, ki gori v mesto in ga vabi za seboj. Ob tej bleščeči luči ne vidi senc, ki jih ta luč meče na vse mestno življenje in v katere ovija zlasti fabriško življenje. Za trenutno ugodnost žrtvujejo vse in ne vidijo onih groznih posledic, ki jih zapušča v življenju malega človeka mestno in zlasti fabriško delo. Saj vemo, da ob nezadostni plači in nezadostni prehrani in vsled dela v zasmrajenem zraku hira najboljši del našega delavstva. Pravijo, da je od delavstva v fabrikah skoro 50 % jetičnega, pa tudi delavci so več ali manj bolni. Tako nam hira najboljši del naroda in hira in umira v mestnih luknjah in v mestnem smradu.

Življenje na vasi je treba torej ozdraviti, ga zboljšati, da kmet ne bo silil v mesta in v fabriko. Toda, kdo naj to stori? Kdo bo zboljšal plače kmetskemu delavstvu? Kdo mu uvedel delovni čas? Kdo mu dal mehko

posteljo, finejšo obleko, kdo mu preskrbel za zabavo, kdo mu oživel samoto, da ne bo z zavistjo škilil v mesto?

Materielno mora to vprašanje prej ali slej rešiti oblast; duševno pa mora preroditi kmeta poleg drugih faktorjev tudi šola. Šola bi morala tudi vršiti pravcato misijonsko delo. Učitelj, učiteljica bi moral vplivati na ljudstvo, med katerim živi in dela, da vzljubi svojo grudo, pomagati mu mora, da ji iztrga čim več dobrin, da si zboljša in uredi življenje, pokazati mu mora senčne strani mestnega življenja, da ne bo videl tam samo polnih loncev, temveč tudi ubitih črepinj, iz katerih mora človek dostikrat uživati pasjo hrano.

Toda, kako naj šola to stori? Kako naj učitelj, učiteljica vlije kmetske-mu fantu, kmetškemu dekletu v dušo ljubezen do žitnega polja, do sanjavega gozda, do rdečežarnega jutra in vročega poldneva in še do mehkega, tihega večera, če pa sam te ljubezni v sebi nima, če ni v njem vere v našo vas, in njene lepote nikoli doumel ni? Kako naj bo kmetu voditelj, ko pa sam gleda na mesto kot na svoj obljubljeni raj? Ko pa tudi sam živi le nerad, le prisiljen v vasi, v katero je tudi le prisiljen prišel v borbi za svoj košček kruha.

Kako to?

Kako grozni so za fanta, za dekle, ki pride iz učiteljsčca, oni časi, ko čaka na prvo službo. Kam ga bo poslala višja šola? Mu je li določeno, da zapravi svoja mlada, svoja najlepša leta v samotni vasi, morda v zapuščenem gorskem kotu, kjer mu duh polagoma umira v enoličnosti in samoti? Fant in dekle pritisneta takrat na vse kljuge, oče in mati poiščeta vse zveze, da bi svojega otroka spravila kam bliže mesta, bliže življenja. Mestnim otrokom se to navadno posreči, kdor pa je bil rojen na deželi, njemu so najbrž že ob rojstvu sojenice določile, da bo tudi kot učitelj na vasi živel, in tam najbrž tudi umrl.

Pa je dostikrat ravno za kmetskega fanta, kmečko dekle to hujši udarec, kot bi bil za njegovega srečnejšega mestnega tovariša. Izšel je iz kmetov in ravno radi tega se ne mara vrniti zopet v to življenje nazaj ali vsaj ne takoj. Čemu pa je potem toliko študiral, da naj bo zdaj obsojen, da živi tudi poslej življenje kot bi ga bil živel brez vseh teh velikih žrtev. Mlademu človeku je mestno življenje neke vrste fluid, ki ga z magično silo vlači nase in ga vsega opijani ali omami, če ga je le za kratek čas okusil.

Zato torej toliko spora, kadar treba pokopati vse upe in iti v samoto. Kdo bi se zgražal nad tem?

Samo oni, ki življenja na vasi ne pozna. Kdor pa ga pozna, ve, zakaj štejejo mlade učiteljice dneve in ure, kdaj bodo zopet proste, da bodo lahko skočile na vlak in življenju nasproti. On bo razumel, zakaj so ure dolge, zakaj se dnevi vlečejo kot jesenska megla, zakaj tišina polj tako težko pada na dušo, kot bi legali v grob. Kdo se ne bi zgrozil, če se zmisli na gorske vasi, na dolge zimske mesece v njih, ko so vsa pota zasnežena, ko so vse zveze z vnanjim svetom potrgane. Samota, enolič-

nost: kako grozne so te besede. Kakor brezna brez dna plašijo mlado človeško srce. Vse to mora občutiti, kdor hoče razumeti, da je vaška šola bolna kot je bolna zemlja, na kateri stoji.

To je duševna zapuščenost, ki ubija mladega učitelja, učiteljico na vasi. Tej duševni zapuščenosti se druži pri nas še materialna zapostavljenost. Zakaj je n. pr. Ljubljana v prvem draginjskem razredu, naše gorske vasi pa ne? Saj vemo vsi, da je danes Ljubljana med najcenejšimi, če ne najcenejše mesto v Sloveniji. Tam dobi človek na trgu, v trgovini vse kar hoče. Na vasi tega ni. Tam mora dostikrat učiteljica obhoditi vso vas, da dobi eno samo jajce. Kdo ji daje tam hrano, kdo jo šiva, kje si kupi obleko? V mesto mora za vse to, napraviti dolgo pot, ki je združena navadno z ogromnimi stroški, zlasti tam, kjer ni železnice, ne avtomobilne zveze. Vsa Gorenjska je eno samo letovišče, kjer so cene živlom neprimerno dražje, kot v Ljubljani, in vendar uživajo nastavljenici tam manjšo plačo kot njih srečnejši tovariši, ki so se dokopali v mesto. O družinskih očetih, ki jim mora deca študirati, sploh ni da bi človek govoril.

Tako se bo kmalu zgodilo, da bodo na vasi ostali le še mladi učitelji (ce), začetniki. K temu bo veliko pripomogel tudi naš šolski zakon, ki določa, da mora učitelj službovati vsaj 8 oz. 12 let, preden sme v mesto. Zakon hoče s tem doseči, da bi zavladata pri podeljevanju učiteljskih služb pravičnost. Vemo pa tudi, da se nekateri trgi in mesta na deželi kaj zapuščeni kraji, oddaljeni ure in ure od železnice, med tem ko so pa zopet vasi, ki nudijo veliko več ugodnosti kot večina poljedelskih mest in trgov. Tako mora imeti učitelj, ki hoče n. pr. v Kropo ali Žužemberk najmanj 5 let službe, v Moste, Št. Vid in Vič pa je lahko nastavljen takoj ob nastopu službe. Ravno tako bo imela n. pr. učiteljica, ki je 10 do 12 let službovala v Mostah ali Št. Vidu pri nameščanju prednost pred tovarišico, ki je vsa ta leta preživela morda kje v Žužemberku, ki do zadnjega sploh ni imel zveze s svetom, in kjer je morda poučevala na oddelku za oddaljene, ki je navadna vaška enorazrednica. Zakaj Moste in Št. Vid so vasi, Žužemberk je pa trg. Rešila nas bo v tem le visoka moralna zavest onih, ki mesta dele in imajo usodo učiteljstva v svojih rokah.

Veliko bolj kot mesto rabi vas skušenih požrtvovalnih delavcev, ki bodo dvignili vas ne samo prosvetno, ampak tudi gospodarsko. Zato pa mora uživati učitelj na vasi ne samo one gmotne ugodnosti kot njegov tovariš v mestu, temveč bi mu morala dati država še posebne nagrade, zlasti onim ki službujejo morda visoko kje v gorah. Položaj bi se moral torej nekako premeniti in bi morale vasi priti v najboljši plačilni razred. Le če bo učitelj na vasi prost gmotnih skrbi in bo čutil, da ni zapostavljen svojim mestnim tovarišem, le takrat se bo lahko z vso ljubeznijo in vso dušo oklenil vasi. Le potem bo tudi z dušo občutil ves čas lepoto polj in gozdov in vso lepoto preprostega vaškega življenja. Potem bo z veseljem deloval med ljudstvom, med katerim živi, in se bo skušal živeti tudi kmetsko dušo, da bo zopet zagorela v ljubezni do rodne grude, kakršna je prešinjala prejšnje naše kmečke rodove.

Res, življenje ne bo nikoli popolno, tudi življenje v mestu ne. Prej ali slej pride za vsakega učitelja, ki pride iz vasi v mesto, trenutek, ko izgine sijaj mesta in človek čuti le še njegova bremena. Potem si človek zaželi nazaj v tihoto polj, v mirne dneve, ki so bili nekdanj tako monotoni, v preprosto življenje kmeta, ki se nam je zdelo preje samo siromašno. Le v korist šole in vsega kmečkega stanu pa bo, če se zagotovi vaškemu učitelju tudi gmotno stališče, da mu tega spoznanja nikoli treba ne bo in ne bo silil mlad iz vasi v mesto, da bi si v starosti želel iz njega v vas. Naj postane enkrat vas oni magnet, ki bo privlačil ljudi nase; naj zopet zaživi vaška duša na vaški grudi in naj s to dušo živi in čuti tudi učitelj in tako vrši svojo misijonsko nalogo na prepору in rešitvi našega ljudstva.

O nacionalni vzgoji in delu.*

Rudolf Wagner.

I.

Mnogo se piše in govori o nacionalizmu zlasti v sedanjem času, odkar imamo svojo lastno narodno državo. Dobro je, da tudi mi posvetimo temu vprašanju več pozornosti in da sistematično obravnavamo vprašanja, ki se tičejo narodnosti.

Vsak slovenski človek je naroden, to je, on ljubi svoj narod in mu želi vse dobro. Zlasti med slovenskim ljudstvom, kjer ni analfabetizma in kjer je v vsaki slovenski hiši doma na častnem mestu slovenska knjiga in slovenski časopis, je narodna zavest globoko ukoreninjena. Vsak izmed našega ljudstva se dobro zaveda in je trdno uverjen, da je njegova rešitev le v lastni jugoslovanski narodni državi. Vsakdo pač ve, da je posameznik del naroda, del skupnosti in da se le iz teh posameznih delov more zgraditi narodna stavba — n a r o d k o t e n o t a.

Ni moj namen, da bi se spuščal v bistvo, definicijo ali hipoteze, kaj je narod, ker to je več kot dovolj izčrpno obdelano v raznih znanstvenih in strokovnih razpravah. Tudi ni moj namen, da bi poudarjal narodno delo učiteljstva, ki mu je naročeno ali ukazano v društvih, ki so z zakoni ali odredbami predpisani. Hočem le na kratko poudariti delo za dobrobit celokupnega naroda, dalje predložiti činjenice, ki naj pospešujejo zavest narodne skupnosti, in opozoriti na stvari, katere se naj pri vzgoji in pouku posebno upoštevajo.

Predvsem si moramo vedno predložiti pravilno pojmovanje nacionalizma in pravilno vzbujanje ter gojenje narodnostne ideje pri mladini. Dalje je pa važno tudi naše nacionalno udejstvovanje izven šole in širjenje nacionalne ideje in nacionalne borbenosti med odraslimi.

* Iz predavanja na božičnem zborovanju Slomškove družbe v Ljubljani, 29. dec. 1930.

Pravi nacionalist je oni, ki želi svojemu narodu dobro, ki skuša po svojih močeh pomagati svojemu ljudstvu gospodarsko in kulturno, ki mu daje pobudo za procvit, ki vzbuja čut dela in skupnosti, ki vceplja medsebojno spoznanje, ki uči ljubiti njegov jezik, ki mu kaže pot kvišku, ad astra, k zvezdam. Vse to so delali najbolj naši pisatelji in pesniki, ki so bili prežeti ljubezni do svojega naroda, do svoje domovine in so poviševali lepoto svojega jezika. Zato jih imamo za največje nacionaliste. Kdo se ne spominja pesmi Antona Medveda:

Ljubim te, slovenska govorica,
ljubim bolj kot žuboreči vir,
bolj kot pesem, ki jo drobna ptica
poje v jutranji svečani mir.

Ali pa ono lepo Simon Gregorčičevo:

O vdova tožna zapuščena,
ti mati tolikih sirot,
s krvjo, s solzami napojena,
ki bol poznaš le, nič dobrot,
oj mati vdanega ti sina,
oj zlata mati — domovina.

In vse polno je takih primerov. Preveč bi bilo, da bi našteval vse, vse od Koseskega, Prešerna, Vodnika, Tavčarja, Cankarja, Župančiča, Gradnika, Grudna in vseh starejših in mlajših, ki se vsi združujejo:

Blagoslovljena, zahvaljena, majka domovina, in sicer zato, da
zidarji svobodni
gradili bomo na zemlji tej rodni,
v solncu svobode nov ustvarjali vek — — —

Tako so vsi naši najboljši možje širili narodno zavest, narodno idejo med nami in kovali v naša srca ljubezen do slovenskega rodu in do jugoslovanske naše domovine. In naša narodna zavest in naš narodni čut je vzdržal s tem proti pritisku tujcev.

Naša dolžnost je, da vse te misli, vse te vzore, vsa ta dela primerno položimo v srca naših malih, ki so vneti za vse dobro in ki s hrepenenjem čakajo blagovesti o našem narodu, o našem trpljenju in našem vstajenju.

Vsaka prilika v šoli, vsi učni predmeti naj bodo tako izbrani, da se otrok zaveda svojega jezika, svojega naroda, svojega občestva. Iz domače družine, iz domačega kraja, iz domače občine naj po name bistvo skupnosti, pa tudi bistvo podrejenosti in nadrejenosti.

Na podlagi tega naj se vzbudi zanimanje do sosedov, do bližnjih vasi, občin, okrajev, banovine, države. Pove naj se jim, da smo veliki, da smo močni, da moramo s ponosom gledati na to našo Jugoslavijo. Predoči naj

se mladini, da je še tisoče naših bratov, ki hrepene po skupnosti z nami, izven mej naše države. Govori naj se otrokom o borbi za našo zemljo, o žrtvah za našo skupnost, o naši veliki rani, ki je še vedno odprta, kakor pravi pesnik:

V Korotanu so kronali našo glavó,
v Prekmurju so nam pripeli roké,
v Gorici prebili nam naše nogé,
s krvjo smo preplavali Sočo in Dravo,
v Versailles-u prebodli so naše srcé...

Vse to je naša naloga! Povsod, ob vsaki priliki, pri vsakem predmetu. Ves naš pouk, zlasti v narodnem jeziku, zemljepisju in zgodovini, naj bo usmerjen v tem pravcu. Tudi naše učne knjige morajo biti prirejene v tem zmislu. Tu imam v mislih zlasti naše čitanke. V vseh je premalo sestavkov, ki pospešujejo narodnostno zavest in ki poglobljajo ljubezen do rodne grude in našega rodu. In vendar imajo vsi naši pesniki in pisatelji toliko izbranih in večno lepih del o ljubezni do naše domovine in do našega naroda, da je potreba samo zajemati iz tega bogatega vrelca domovinske ljubezni. Učimo se od drugih narodov! Naj omenim samo Italijane in Madjare, ki v svojih čitankah za osnovne, pa tudi za srednje šole, posebno poudarjajo narodno zavest, v njih čitankah stoji vedno v ospredju Italijan oziroma Madjar, ki vse najbolj ukrene in naredi. Odtod tisti nacionalni šovinizem, ki ga opazujemo zlasti pri Madjarjih. Seveda kaj takega se moramo izogibati, vendar moramo bolje gojiti pri mladini čut narodne samozvesti. Pa ne samo tako zvana nacionalna skupina predmetov (narodni jezik, zemljepis in zgodovina) naj goji narodno samozavest in ljubezen do naroda in države, temveč prav vsi predmeti morajo biti tako podani in usmerjeni, da se iz njih zrcalijo vse velike narodne dobrine. Ni mi treba naštevati v tem oziru posebnih primerov, saj jih vsakdo izmed nas lahko sam poišče in jih prikroji za uporabo v šoli. K rona vse vzgoje in pouka naj bo spoznanje, da je narodno življensko gibaló, kateremu mora služiti vsak in vsi, ker lena ta način vzbujamó pri otrokih čut skupnosti in dela, s tem pa dajemo tudi temelje za ljubezen do svojega brata, svojega naroda in svoje države.

III.

Narodnostno načelo, ki se je začelo propagirati v Evropi za Napoleona III. (1851 — 1870), vsebuje pravico, da se narodi svobodno razvijajo in osnujejo svoje lastne države. Dolga je bila pot, da se je to načelo vsaj deloma uresničilo. Šele svetovna vojna je nekoliko uredila to vprašanje, ko so se osnovala narodne države. Najbrže bi tudi meje naše narodne države drugače izpadle, ako bi bila narodnostna zavest bolje usidrana v ljudstvu. Zato je naša dolžnost, da skušamo popraviti, kar smo zamudili. Narodno zavest je treba propagirati tudi med odraslimi. Tudi tu ima učitelj hvaležno polje.

Pomačajmo odraslim pri njih težkem delu z nasveti, z dobro besedo, z vzgledi. Vživimo se v življenje ljudstva, razumevajmo njega potrebe, ščitimo ga pred gospodarskim polomom, lajšajmo mu vsakdanje skrbi in težave! Stopimo med narod in dvigajmo ga duševno! Zavedajmo se, da ni dosti, da ga naučimo le slovensko brati, treba je, da ga naučimo narodnostno misliti in čutiti. Vcepimo v ljudstvo zavest, da mu bo vsak brat enako ljub in drag, naj pride od severa ali juga. Povedati je treba, da moramo vsakemu pomoči, da smo udje ene družine, da je v skupnosti in v enotnosti moč posameznika in naroda. Poslušajmo narod, kako govori, upoštevajmo njegove šege in navade! Zapisujmo pravljice, pripovedke in druge priče, ki govorijo o posebnosti kraja, ljudi, njih življenju in delu! Tako se bo poglobil čut za skupnost in lepoto jezika. Nekatera naša društva in družbe so si nadele častno nalogo, da zbirajo narodno blago; podpirajmo jih s prispevki in pomagajmo jim, da bodo njih zbirke in dela čim popolnejša. V knjižnice naj pridejo na prva mesta dela, ki povzdigujejo narodno zavest. S tem zelo povzdigujejo narodno misel in narodno omiko.

Posebno važno je, da sodelujemo v naših narodno-obrambnih društvih. Prizadevajmo se, da vzbudimo zmisel za ta društva pri vseh plasteh našega ljudstva. Delajmo na to, da morejo vršiti ta društva svoje poslanstvo, ki obstoji v tem, da ščitijo dele našega naroda v tujih državah in da obveščajo tujo javnost o našem narodu in državi. Saj vemo, da bi na mirovni konferenci najbrž bolje odrezali, ako bi nas veliki narodi bolje poznali, ko se je reševalo vprašanje naših mej. Zato je naša dolžnost, da pripravljamo pot svobode onim, ki so del našega naroda izven mej naše domovine, in pomagamo, da ne utonejo v tujem morju, da se ne zgodi, kar pravi pesnik:

Naš bil je nekdanj ves ta raj
očetom našim domovina,
tuj narod tod se širi zdaj,
naš raj je tujcev zdaj lastnina.

Vse to zahteva večkrat velike žrtve, ki se pa lahko pozabijo in pretrpe, ko človek vidi uspeh in sadove svojega dela. Oprimimo se vzvišene naloge sejati seme pravega čuta in ljubezni za narod. S tem bomo posnemali našega vzornika in velikega učitelja A. M. S l o m š k a, ki je kot velik nacionalist dajal z besedo in pismom vzgleda ljubezni do naroda, in nam je tudi v tem pogledu svetla zvezda vodnica, ki naj nas vodi pri našem delu za narod in našo prelepo jugoslovansko državo. Vedno naj nam pa tudi žarijo pred očmi besede našega pesnika, goriškega slavčka, Simona Gregorčiča, po katerih naj usmerjamo svoje delo:

Oj mati moja domovina,
ljubezen moja ti edina,
ti moja skrb in bolečina,
Bog čuvaj dobrotljivi te,
Bog živi te, Bog živi te!

Izobrazba naroda

Učni načrt za učiteljski seminar gospodinjskih učiteljic.

(Veljaven za Prusijo.)

I. Gospodinjski-kmetijski učni predmeti.

1. Kuhanje.

Smoter: Gotovost v vodstvu in vpeljavi kuhinjskega obrata in umnem oskrbovanju gospodinjskih zalog v podeželskem domu po higijskih, živilno-znanskih in tehničnih pravilih z ozirom na gospodarske in socialne razmere raznih gospodinjskih obratov.

Snov: Oprava kuhinje po priznanih pravilih smotrenega gospodinjskega obrata (ognjišče, oprava, orodje, posodje, stroji itd.), kurivo, kurilna tehnika, ugotovitev kuharskih pravil in temeljnih receptov, njih uporaba za razne prilike in razmere, sestava kuharskih listov s posebnim ozirom na kmetijske pridelke, proračun z ozirom na ceno in hranilno vrednost. Praktične vaje z uporabo znanstvenih in tehničnih pridobitev pri kuhanju, peki, uporabi sadja in sočivja. Klanje in ravnanje z mesom in mesnimi izdelki, poraba jedilnih ostankov, bolniška hrana; proračun in stalno nadzorstvo nad gospodinjskimi zalogami.

2. Hišno delo, pranje in likanje.

Smoter: Pridobitev znanja za ureditev in nego stanovanja z ozirom na namen, lepoto in zdravje. Snaženje in popravljanje perila in obleke.

Snov: Razgovor o opravi stanovanja in o izdelavi mobilij, orodja, posodja in snažilnih priprav. Pridobivanje, sestava, kemični in mehanični učinek snažilnih sredstev. Razne pralne, likalne in snažilne metode. Praktične vaje v vseh hišnih delih, izpopolnjevanje teh po novejših znanstvenih in praktičnih izsledkih.

3. Šivanje.

Smoter: Usposobljenje za samostojno izdelovanje perila in obleke zlasti pa za popravljanje in krpanje starega perila in stare obleke.

Snov: Risanje krojev po životni meri, krojenje in izdelovanje preprostega in finega perila ter obleke; okraševalna dela v raznih tehnikah. Popravljanje in predelovanje obleke. Blagoznanstvo. Opis in poznavanje šivalnega stroja in ravnanje z njim. Podpletanje nogavic in vpletanje posameznih delov ter mašenje. Izobrazba okusa za obleko in modo. Smisel in okus za blago, barvo, sestavo in izdelavo s posebnim ozirom podeželskih potreb.

4. Živinoreja.

Smoter: Pridobivanje pravilnega znanja za dobičkonosni obrat v reji perutnine: ročnost v vršitvi praktičnih del pri perutnini. Pridobitev znanja za pravilno negovanje govedi, zlasti krav mlekaric in prašičev.

Snov: Najvažnejše o sestavi živalskega telesa. Krmljenje (krma, množina, paša). Hlev in nega. Reja prašičev in drobnice. Bolezni. Pomen živinoreje za kmetško gospodarstvo in ljudsko blagostanje. Ocena živinskih pasem, ki so najobičajnejše z ozirom na pripravnost reje in korist. Vrste perutnine s posebnim ozirom na krajevne razmere. Ureditev in vzorno vzdrževanje kurnjakov; nega in krmljenje (odebelitev). Oplemenitev. Naravno in umetno valjenje. Nega piščančkov, račic in gosk. Bolezni kuretine. Pomen perutninarstva za gospodarsko in gospodinjsko blagostanje.

5. Mlekarstvo.

Smoter: Najvažnejša pravila za strokovno ravnanje in uporabo mleka in mlečnih izdelkov. Ročnost v vseh praktičnih delih mlekarstva.

Snov: Pridobivanje mleka, pravilno ravnanje ž njim in koristna poraba (surovo maslo, maslo, razne vrste sira, ostanki).

Kako obdržati mleko dalje časa nepokvarjeno (razni načini). Množina tolašče v mleku. Dobro in slabo mleko. Potvarjanje. Napake mleka, masla in sira. Pomen mlekarstva za ljudsko gospodarstvo.

6. Vrtnarstvo.

Smoter: Usposobljenje za prireditve in vzdrževanje podeželskega vrta.

Snov: Pogoji za sadni in zelenjadni vrt (tla, podnebje, lega). Kako prirediti vrt. Priprava tal, obdelovanje, gnojenje, setev in nega raznih zelenjadic (na prostem v lehi). Menjava posevka na enem in istem mestu. Temeljito izkoriščanje prostora in tal. Razmnoževanje sadnih grmov. Sajenje, obrezovanje, cepljenje sadnega drevja. Nega sadnega drevja (razne oblike). Obiranje, pakovanje in razpošiljanje sadja. Spravljanje zelenjadi in sadja. Uničevanje vrtnih škodljivcev in odstranjevanje rastlinskih bolezni. Nega vrtnih cvetlic in lončnic ter sobnih rastlin. Pomen vrtnarstva za narodno gospodarstvo.

7. Nauk o kmetiskem gospodinjstvem obratu.

Smoter: Razumevanje za sistematično in racionalno obratovanje v raznih podeželskih gospodinjstvih (kmetško, delavsko, trgovsko).

Snov: Ureditev stanovanjskih in gospodinjstevskih prostorov kot temelj za racionalno obratovanje. (Risanje stanovanjskih načrtov.) Razne vrste gospodinjstevskih obratov z ozirom na delo z rokami ali s stroji. Razdelitev časa in dela v gospodinjstvu. Kmetški postranski obrati in njih pomen za gospodinjstvo. Organizacije, ki koristijo kmetškemu gospodinjstvu. Gospodinjstvo knjigovodstvo in izdelava proračunov in obračunov.

8. Živilo- in hraniloznanstvo.

Smoter: Temeljito poznavanje živil kot temelj za smotreno in zdravo prehrano z ozirom na podeželske razmere. Poznavanje raznih teorij in metod v prehrani.

Snov: Živila z ozirom na pridobivanje, hranilno vrednost, ceno, nakupovanje, shranjevanje. Poraba živil. Potvarjanje živil. Preračunavanje hranilnih snovi in hranilne vrednosti. Uvod v hraniloznanstvo, v razne teorije in metode prehrane, v psihologijo prehrane.

II. Vzgojni učni predmeti.

1. Dušeslovje, vzgojeslovje. Socialna pedagogika.

Smoter: Izobraževanje učiteljske osebnosti. Zbujanje pedagoških zmožnosti na podlagi v dušeslovju pridobljenih temeljev in praktičnih izkušenj. Zbujanje razumevanja za vprašanja ljudske vzgoje. Ustvarjanje pregleda o zgodovinskem razvoju vzgojstva z ozirom na žensko vprašanje in ljudsko izobrazbo.

Snov: Temeljni pojmi psihologije. Predstavno in čustveno življenje ter hotenje. Otroška in mladinska psihologija. Temelji vzgojeslovja. Vprašanja ljudske vzgoje. Izobrazba osebnosti v raznih življenjskih odnosih in razmerah. Zgodovina vzgojstva s posebnim ozirom na moderne pedagogije. Sodobna vzgojna vprašanja. Čitanje vzgojne literature in poročilo o tem.

2. Ukoslovje. Praktične vaje.

Smoter: Usposobljenje za posredovanje učnega gradiva po splošnih ukoslovnih pravcih. Spoznavanje sestave in administracije kmetško-gospodinjstvskega šolstva.

Snov: Smisel in naloga ukoslovja. Učne metode. Delovna šola. Opazovalni pouk. Delitev dela. Delovne zajednice. Učna sredstva v gospodinjstvem

pouku. Izdelovanje učil. Sestavljanje učnih načrtov in delovnih načrtov za kmetijsko-gospodinske šole. Praktični učni poizkusi. Sestava in oskrba kmetijsko-gospodinskega šolstva.

III. Socialni učni predmeti.

1. Zdravstvo, strežba bolnikov in nega dojenčkov.

Smoter: Spoznavanje človeškega telesa, njegovega naravnega negovanja in prehrane v zdravih in bolnih dneh. Nega dojenčka in malega otroka. Ljudsko zdravstvo.

Snov: Sestava človeškega telesa. Delo organov. Nega, varstvo in krepitev telesa. Vpliv vnanih življenjskih pogojev (zrak, stanovanje, kurjava, razsvetljava, obleka, prehrana) na zdravje. Skrb za ljudsko zdravje. Alkoholizem. Strežba bolnikov na domu, vključno nalezljive bolezni. Pomoč v nezgodah. Pravilne obveze pri raznih prilikah. Dojenčkova nega in oskrba malega otroka.

2. Skrbstvo za domačijo, blagostanje in mladino.

Smoter: Uvod v skrbstvo kmetijskega življa in blagostanja ter javne mladinske oskrbe. Dviganje domovinskega čuvstva.

Snov: Naloge in smotri podeželske oskrbe. Javna in privatna oskrba. Dobrodelne naprave in društva. Mladinsko skrbstvo in varstvo. Stanovanjska in zdravstvena oskrba. Naprave za varstvo mater in dojenčkov. Mladinske skrbstvene organizacije. Mladinsko gibanje. Javne, državne, oblastne in občinske naprave za ljudsko blagostanje. Naprave za ljudsko prosveto. Stališče žene v vseh teh javnih in zasebnih napravah. — Domoznanstvo. Dviganje ljudske izobrazbe s predavanji, tečaji in izleti. Skrb za domačijo, domovino in ljudsko kulturo. Skrb za sirote.

IV. Temeljni in splošni predmeti.

1. Naravoslovje (kemija, biologija in fizika).

Smoter: Razumevanje za kemične, biološke in fizikalne procese v gospodinskem obratu. Razumevanje za uporabo znanstvenih izsledkov za gospodinsko delo.

Snov: Uvod v temeljno pojmovanje kemije. Sestava, življenjski pogoji in življenjski razvoj rastlin. Bakterije. Odnosaji med rastlino, živaljo, človekom. Najbolj znane rastlinske družine s posebnim ozirom na hranilne, zdravilne in škodljive (plevel).

O fizikalnih zakonih, zlasti onih, ki pridejo v gospodinskih in gospodarskih strojih v poštev.

Izpeljava kemičnih in bioloških poizkusov, ki ponazorujejo pomen naravoslovnih potekov v praktičnem, gospodinskem in gospodarskem delu. Raba mikroskopa.

2. Računstvo.

Smoter: Gotovost in hitrost v računstvu z uporabo na vseh razmerah podeželskega gospodinjstva.

Snov: Pismene in ustne računske vaje iz življenja.

3. Materinščina.

Smoter: Uvod v literaturo s posebnim ozirom na podeželsko, domačo in mladinsko literaturo. Zbujanje globljega razumevanja, narodovega duhovnega življenja. Pravilnost in gotovost v ustnem in pismenem izražanju.

Snov: Izdelovanje pismenih nalog. Pouk v pravilnem predavanju (tehnika prednašanja in diskusije).

Pravilno ocenjevanje literarnih proizvodov na podlagi čitanja izbrane literature in življenjepisov velikih žen.

4. Poklicoslovje.

Smoter: Uvod v naloge in dolžnosti, ki so zvezane s poklicem gospodinske učiteljice.

Snov: Občevanje s predstojniki in uradi, z učenkami in njihovimi starši. Poklicna organizacija učiteljice. Nadaljnja izobrazba. Delovne zajednice. Strokovni listi itd.

Pogoji za nastavitvev. Ženske organizacije. Pomen gospodinskih društev, poslovalnic in posvetovalnic. Sorodni ženski poklici.

5. Življenjeslovje.

Smoter: Z živo prilagoditvijo na duševno značilnost žene: izobrazba moralno in versko močne osebnosti.

Snov: Materialne in idealne življenjske dobrine. Življenjski smotri. Primerjava različnega razumevanja življenja (svetovni nazor). Duševno stremljenje sedanje dobe. Življenske vrednote. Človek in posmrtnost. Verske dolžnosti. Viri in opore življenja. Družina, posebno mati. Domovina, narod, država in njihovi moralni temelji.

Moralna zrelost. Izraz in izživetje moralno močnega značaja v družini in družbi.

6. Državoznanstvo, ljudsko gospodarstvo, socialna politika.

Smoter: Razumevanje za gospodarsko, državno in kulturno življenje naroda. Gojenke naj se zavedajo svojih nalog, dolžnosti in odgovornosti napram ljudski skupnosti.

Snov: Pregled zgodovinskega razvoja, gospodarskega, državnega in kulturnega življenja naroda, s posebnim poudarkom socialnega, kulturnega in gospodarskega pomena družinske skupnosti in ženskega dela, in sicer v raznih dobah. Naloge in dolžnosti žene v modernem državnem življenju.

a) Gospodarstvo: Bistvo in osnovni pojmi ljudskega gospodarstva in njegova zgodovina. Žena in gospodarstvo. Kmetijstvo s posebnim ozirom ženskega dela. Obrt, trgovina, promet. Denarni zavodi. Zadrugištvo.

b) Državoznanstvo: Naloge države. Državne oblike, ustava in vlada naše države. Pravice in dolžnosti državljanov. Pravo. Zastopstvo kmetijstva pri vladi.

c) Socialna politika: Družabna razčlemba v sedanji državi. Delavske, obrtne, trgovske zbornice. Kmetijska zbornica, ki je za kmetijstvo nujno potrebna. Obrtne in delavske zadruge. Skrb za brezposelne. Zdravstvene odredbe. Stanovanjski zakon. Konzumi in konzumna društva. Delavsko in nezgodno zavarovanje.

A. L.

*

Opomba. V »Slovenskem učitelju« 1930, št. 11.—12. je na strani 161 besedilo ali naslov »Načrt za trimesečni ljudskovisokošolski tečaj« odveč.

Naši mali izseljenci.

Alfonz Kopriva.

(Konec.)

Poleg naprave, t. j. nerealne nacionalne vzgoje so še tudi drugi, četudi manjši, a po svojih posledicah nič manj važni vidiki, ki jih ne smemo spregledati posebno kot učitelji pri reševanju izseljeniškega vprašanja. To je omejevanje na učilnice, katero je še vedno v devetdesetdevet odstotkih običajno povsod po vseh evropskih državah. Čitamo o kolosalnih napredkih in govorimo o njih tudi v šoli, govorimo o tako zvanem hitrem življenju, ki zahteva povsod, v vseh področjih človeškega napredka, novih sistemov, a tudi novega človeka, ki ga pa danes šola še ne vzgaja. Zakaj? Ker ni v nas duha napredka, ker se

morda ne moremo otresti spon konservativne miselnosti? Nikakor! Znano je, da je treba mladino bolj pritegniti k domači grudi.

Kar se je ustvarilo, in se ustvarja na reformi kmečke šole, od katere je v mnogočem odvisno tudi izseljeniško vprašanje, bodisi s tečaji, bodisi po dosledni, naporni intenzivnosti v kmetijstvo bolj vpeljanih posameznikov, je jedva za vzgled in bo pri tem ostalo, dokler ne bo vsaka posamezna šola z vsemi svojimi nepremičninami vzgleden kos naprednega kmetijstva, gospodarstva in gospodinjstva, vodenega od učencev samih pod vodstvom v tozadevno radikalno reformiranih učiteljskih vzgojenih učiteljev in učiteljic.

Toda omemba o reformi kmečke šole in šole sploh je le eden izmed odtenkov, od katerega zavisi notranje reševanje izseljeniškega vprašanja po šoli.

Ključ h končni in najbolj zadovoljivi rešitvi izseljeniškega problema v notranjosti naše države in domovine, in izven nje pa je v krščanskem pojmovanju družabnega vprašanja vseh krogov in tudi šolskih oz. pedagoških krogov vseh držav.

Med vzgojnimi vprašanji je mnogo takih, ki so nekako mednarodnega značaja in tudi izseljeniško vprašanje, oz. vsaj del istega, je, kakor n. pr. mirovno vprašanje, takega značaja. N. pr. šolstvo izseljencev, s posebnim ozirom na evropske države.

Nam je zaenkrat predvsem za to, kako vplivati v šoli v pravcu »Ljubo doma«, kako naše bodoče generacije bodisi odvrčati od teja v tujino ali vsaj omejiti njihovo izseljevanje in obdržati trajno vez med njimi in domovino. V naslednjih vrsticah pa bi hotel pokazati skromno sličico, kako sem v šoli obravnaval izseljeniško vprašanje.

Šola naj s svojimi praktičnimi nasveti še daleč spremlja učenca od vrat šolske dobe venkaj na križišče cest in ulic življenja, naj mu bo iskren kažipot k cilju, da se otrok ne zgubi in ne zaide. Praktično: Šola bi naj bila nekaka posredovalnica za delo njenim ožjim izseljencem. Predvsem pa osnovna šola, kmečka šola, ki je zaenkrat še povečini prvo in zadnje izobraževališče naroda. Prav posebno bi morala šola skrbeti za ono izstopivšo, šoloodraslo mladino, ki je prepuščena sama sebi, ki je brez staršev ali brez pravega rednika, katerega roditelja živita v slabih razmerah. Teh pa je mnogo. Šola bi naj zasledovala začetni življenjski potek teh otrok, in pri zlorabi njihovih sil in neizkušenosti posredovala, kakor tudi pri izbiri njihovih življenjskih poklicev in nadaljnje izobrazbe, njihovih služb, jih opozarjala in jim svetovala. S prijateljsko in materinsko ljubeznijo naj opozarja to šoloodraslo mladino pred nevarnostmi za njeno pravstveno, telesno, narodnostno in patriotsko vzgojo.

Prav bi bilo, da bi razpolagala vsaka šola z raznimi naslovi dobrih družin, kamor napoti otroka brez pravega rednika. Obenem pa bi naj dala tudi šola informacije staršem, gospodinjam, gospodarjem, obrtnikom, ki bi se naj zatekli k njej po iste v zadevah služb ali vajeniških mest, ki bi ga imeli za kakega šoloodraslega otroka.

V Beogradu obstoja znana organizacija »Privrednik«, ki ima nalogo izbirati in nameščevati posebno siromašno in neoskrbljeno deco v raznih trgovinah in obrtih. Ministrstvo prosvete samo je s svojim odlokom ONBr.: 43.162 od junija lanskega leta priporočilo šolam to organizacijo. Ali bi ne bilo mogoče, da ustanovi take posredovalnice vsaka banovina zase, tako da bi za slovensko deco prišla v poštev Ljubljana? Seveda bi bilo dobro, da bi se gledalo na to, da ne bi bilo zvezano to z gmetnimi težkočami otroka, in bi bilo oskrbljeno zanj prenočišče in prehrana, vsaj za revne otroke, ki bi se kot taki izkazali s potrdili in podpisi od posameznih šolskih upraviteljev oz. učiteljev. Po vztrajnem prizadevanju onih, ki so za to poklicani, bi se dalo tudi to izvršiti.

Koliko manj bi bilo bede, koliko manj drugih nevarnosti, ki so največje za mladino takrat, ko iskajoč stalne službe blodi iz kraja v kraj od gospodarja

do gospodarja. S tem bi bilo mnogo omejeno izseljevanje, ker bi bil v korenini že iztrebljen duh in misel na izseljevanje, kar bi bilo velike nacionalne važnosti in koristi za državo. Talenti, delaven in priden naraščaj bi marsikje prišel do veljave v korist sebi, svojcem in občnosti, dočim se jih zdaj mnogo razgubi in pogubi, ravno često najboljših, ki se vsled svoje revščine in beraških lastnih razmer in prilik, v katerih žive njihovi starši, ne morejo uveljaviti in iščejo v poznejšem življenju pot do svojih ciljev v tujini.

Srednje šole tarnajo o pomanjkanju pritoka naraščaja s kmetov. Toda ne le v duševnih poklicih, tudi v obrtih in drugod je to nedostajanje občutno, saj daje podeželje najpridnejše in najpoštenjše delovne moči, ki so potrebne še bolj v poklicih, ki zahtevajo dobro kvalificiranih ročnih delavcev. Le žal, da se te moči, že začetkoma neizrabljene vsled pomanjkljive pažnje šole in oblasti,

Naša šola, ki ima okoli 80 učencev, je imela tekom šolskega leta 1929/30. 15 nekakih sezonskih pastirjev, ki niso vsi stalni v šolskem okolišu ali ne bivajo pri svojcih. Od teh je 0 + 1 brez staršev; 2 + 1 je daleč proč od mater, ki so bodisi v Avstriji, ali v notranjosti naše države; 5 + 4, ki ima samo matere, večinoma dninarice, služkinje in najemnice-kočarice, blizu službenega kraja; 1 + 0, ki ima starša-delavca izven kraja in 1 + 0, ki ima samo očeta-rudarja izven kraja. Samo od teh otrok pastirjev je 6 + 4, ki so nezakonski. Ena obleka na leto je poleg hrane njihov zaslužek. V dobrih službah, kjer skrb za vzrejo in vzgojo otrokovo, so le 1 + 2 učenci. Mnogo jih je, ki so med šolskim letom enkrat do dvakrat menjali službo. Če jih vprašam zakaj so zapustili tega ali onega gospodarja ali zakaj so nezadovoljni tam, dobim odgovore kakor: »Kar tako sem šel proč!« »Moram preveč delati!« »Premalo zaslužim!« »Kadar so klali, nisem dobil nič proč!« »So preveč pusti (sitni).« »Hudi so preveč in strogi!« »Vjezili so me, pa sem šla.«

Kratek primer, kako ponekod žive taki pastirji, je sledeč: Nek gospodar, ki je bil že ponovno kaznovan radi zamud, je zapretil svojemu pastirju, da mu bo za vse kazni odtrgal od njegove osemstodinarske letne plače, ki jo dobi deček namesto perila, obleke in obuvala, ali pa ga zapodil. Fantu je umrl oče, mati je neke dninarice, varuh pa mu je sodišče. Deček je večer Ahasver, vsako leto — in še večkrat na leto — je udinjen kje drugod. Voliti mu je med šolo in kruhom. Njegova nemoč in brezpravnost napram često brezsrčnim gospodarjem, njegova osamljenost v borbi za kruh, družba hlapcev in dekel, so napravili iz njega uporneža proti vsemu, celo proti šoli in učitelju, ki mu hočeta dobro, ter polagoma stopa na pota, kjer se gazijo tudi družabni in nramni zakoni. »Naj mi da učitelj jesti, če hoče, da pridem v šolo!«

Taki in slični primeri niso osamljeni. Taki učenci postanejo čestokrat, ko odrastejo, pasivni in rušilni elementi v človeški družbi, v narodu in v državi. In kadar bodo prestopki preočitno gazili zakone, bodo oblasti iskale takega-le človeka, posredni krivci pa bodo ostali nekaznovani. Zgoraj omenjeni deček je v resnici zapustil dosedanje službo kar čez noč, da nihče ni vedel, kje je, postal je med tem štirinajst let star in je udinjen nekje drugod. Za šolo, v katero je sicer pohajal malo časa, se ni zmenil več.

Kako zelo potrebna je praktična odpomoč tem malim ožim izseljencem, ki jih je pod pritiskom raznih neprilik, ki jih doživljajo od svoje prve šolske dobe do izstopa iz šole, odvrča od vsake globlje vezi, ki bi jih naj vezala z grudo in z narodom in katere pomanjkanje jo dovede v poznejših letih do izselitve iz domovine in odtujitve od nje, naj kažejo še naslednji primeri.

Izstopa učenka B. J. Kam pojdeš? — V Avstrijo grem služiti! — H komu? — K učitelju W.! — Toda tam ne boš vedno! Poišči si službo pri nas! — Imam tam sorodnike, pa so mi preskrbeli službo. — Pa bi nekaj časa še ostala doma, da najdeš tu službo! Saj si še preslaba. Pojdeš morebiti kam za varuško! — Doma ne moremo vsi živeti! — Ne boš pozabila materinega jezika? — Ne vem.

Malo že znam nemški, so me teta naučili v Avstriji. Pri učiteljevih se bom še bolj naučila. — Bridko ti je, ko odhaja. Pridno dekle je.

Odide Ž. U. Išče službe doma in drugod. Ostane nekaj časa, nato gre v Avstrijo. Bila je zelo marljiva in tiha.

Te dni je ušla svojemu redniku tudi kmalu šoli odrasla G. T. — tudi v Avstrijo, kjer služi nekje njena mati. Dekle je izredno nadarjeno, nečisto in bi bilo zmožno študiranja.

Stopi pred me B. J., močan dečko, ki je bil lani nagrajen s »Štedno knjižico«; zelo je načitan za svoja leta, zelo talentiran, samo ubog kakor miš. 90 Din si je že prihranil od svojega zaslužka kot hlapec pri nekem kmetu, jih nesel na pošto, pa jih je kmalu zopet dvignil za svojo v veliki revščini živečo in tuberkulozno mater, da je mogla v bolnico. Prosi me, kake dokumente rabi za inozemstvo. V Avstrijo se pojde učiti, ker ima tam neke sorodnike, ki so vzgojeni vsi v nemškem duhu. Pripravil sem ga do tega, da počaka odgovora od »Privrednika«.

V šoli mi pravi T. L., nadarjen za slikanje in risanje, da bo šel, ker biva pri svoji babici onstran meje, v Pliberk v šolo.

Mnogi so, ki še pojdejo preko meje po končani šolski dobi ali še prej. Za vsakim gre kos našega že itak majhnega ljudstva. To je naša tragedija, usoda, ki nam je vzela že marsikak talent, pridno roko, ki bi bila koristna narodu in državi.

Zavirati, omejevati in končno omejiti to iztakanje naših najboljših sokov našega naroda iz jugoslovanske države, je torej dolžnost slehernega človeka, posebej pa vseh onih činiteljev, ki so jim dane naloge vzgojiti etično, gospodarsko, socialno in nacionalno močan jugoslovanski narod.

*

Zgornja razprava naj bi bil, četudi nepopolen, le majhen in skromen donesek k perečemu izseljeniškem vprašanju, katero je le rezultat in naplavina celih tokov notranjih narodnih in državnih problemov, mimo katerih naj ne hodi noben učitelj, katere bi naj poznal vsaj v bistvu in ogrožju in jih naj, gledane iz svojega, strokovnega stališča, skuša reševati.

Ta razprava naj dokazuje, da so prav posebno iz narodnega in patriotičnega stališča in obenem kot zelo važen donesek k specialnemu študiju izseljeniškega vprašanja dela, kakor jih je pričela izdajati »Slov. Šol. Matica«. Obenem pa so take študije vzpodbuda vsemu učitelstvu, da vpiče neizčrpnosti problemov, važnih za vsakega vzgojitelja, učitelja in duhovnika, pa tudi slehernega drugega iskrenega narodnega delavca, pomaga odstirati vse pozitivne in negativne strani naroda samega in našega dela zanj. Le tako intenzivno delo dovede do izpopolnjevanja samega sebe in narodove kulture, ki bo sama iz sebe rešila marsikak problem in tudi izseljeniško vprašanje.

Prve borbe za ljubi učiteljski kruhek.

Ivan Hribški.

Pred 30 leti sem končal učiteljske študije. Meseca julija leta 1900 so nam izročili zrelostna spričevala, ki naj jih priložimo prošnjam za začasne učiteljske službe.

Vzorec prošnje pa so nam vkljub temu, da smo imeli spričevalo zrelosti že v žepu, vendar še napisali na šolsko tablo. Prav zreli tedaj le še nismo bili. Popolnoma zrel, to je sposoben človek, ne potrebuje posebnih formularjev; vsaj meni se tako zdi. Res pa je, da smo se tedaj primeroma prav veliko učili teoretično, premalo pa praktično. Tako n. pr. smo praktično spisje in knjigovodstvo

kar lepo prešli. O združništvu ni bilo na učiteljskem ne duha ne sluha. Se o lepem vedenju nismo imeli posebnih predavanj, da bi bilo to za tedanje učiteljske kandidate prav potrebno in umestno. Uradno administracijo smo obdelali v 2 urah. Gospodje profesorji so si pač mislili — to jih bo že praktično življenje naučilo. Res, praktično življenje nas je učilo, pa ne brez škode; kolikor toliko je trpel učiteljski ugled, če n. pr. učitelj ni znal spisati dolžnega pisma ali pa testamenta. Mi sami se tedaj seveda nismo zavedali, kaj bi nam v praktičnem življenju vse prav prišlo in kaj bo vse zahtevalo življenje od nas. Vsekakor pa smo se čutili za zrele in ponosni smo hodili s trobojnico na prsih, ki je nosila ziat napis: Učiteljski abiturient!

Mladi idealisti smo bili. Po končani maturi se nam je zdelo, da nam sije zarja izza gor. Obiskovali smo domače učitelje in jim razlagali, kako bomo mi mladi vzgajali in učili, poslužujoči se najboljših psiholoških metod. Za Herbert Zillerjeve formalne stopnje so nas bili na učiteljskem ogreli. Starejši učitelji se pa kar niso hoteli preveč pečati z njimi; zdelo se jim je nespametno, buditi duševno spoznanje vedno le po petih stopnjah, ko pa je zadostovala morda le ena sama.

Ob takih debatah smo preživljali počitnice in hodili dnevno izpraševat na pošto, če je že kakšno uradno pismo za nas. In čim bolj se je bližalo šolsko leto, tem bolj nestrpni smo postajali. Dnevno časopisje smo prelistavali dan za dnem in iskali učiteljskih imenovanj. Pa jih le ni bilo od nikoder. Mene ni vzdržalo več. Podal sem se na »pritiskanje kljuk«. Prošnjo sem bil vložil za učiteljsko mesto v Trziču na Gorenjskem. Tja me je posebno vleklo. Druge tudi. Vplivi šole, ki Gorenjsko prekomerno povečuje na škodo ostalih slovenskih krajev, ki imajo tudi svoje posebne lepote. V Kranju se ustavim in poiščem c. kr. okrajni šolski svet. Tedaj so namreč začasne učiteljske službe oddajali okrajni šolski sveti. Svoje pisarne so imeli v poslopih c. kr. okrajnih glavarstev. Napis nad vrati se je glasil: K. k. Bezirksschulrat, spodaj pa v slovenščini: c. kr. okrajni šolski svet.

Nemški napis je bil seveda bolj mogočen, večji, slovenski pa manjši — pnižnejši. Precej časa sem mencial in stopical po hodnikih sem in tja in čakal, da bi me kdo nagovoril ter vprašal, po kaj sem prišel. Tistim kranjskim birokratom pa kaj takega ni prišlo niti na misel. Končno zberem vse svoje pogumne sile, potrkam na vrata c. kr. okr. šolskega sveta in vstopim na besedico »herrein«, ki me je pa tako zmešala, da prvi moment nisem vedel, kako naj bi odgovoril mogočnega gospoda za pisalno mizo: slovensko ali nemško? Odločil sem se za slovensko, kar je bilo zame kot Slovenca bolj sigurno in naravno: Začnem pa tako-le: Gospod komisar, prosim vas lepo za informacijo v nastopni zadevi. Za učiteljsko mesto v Trziču sem vložil prošnjo. Rad bi vedel, če smem in morem upati, da to mesto tudi dobim. Pišem se Ivan Hribski. Pa mi odgovori ošabni birokrat: »To ne rabim vam povedati.« Kar zbolelo me je po ušesih; take slovenščine pa še nisem slišal. Odgovor je bil tudi sicer osorno in ošabno izgovorjen, da sem bil sklenil: okrog Nemcev pa ne več! Pozneje me je vojna prepričala, da vsi Nemci le niso taki, kakršen je bil ta kranjski birokrat. Tudi med njimi so plemeniti ljudje.

Po tej prvi »polomljeni kljuki« nisem še odnehal; kajti za kar se Notranjec zavzame, ne odneha zlepa. Poiščem tedanjega kranjskega nadučitelja Pézdíča. On je bil tiste čase zastopnik učiteljstva v tedanjem deželnem šolskem svetu. Dobil sem ga bil v šolskem poslopiju, ko je nadzoroval delavce, ki so v šolskem poslopiju izvrševali neka popravila. V Kranju že tedaj ni bilo šolsko poslopje kaj prida pa je še danes tako. V nekaj letih bo pa le stalo tudi v Kranju najmodernejšo šolsko poslopje; gospoda se je le zganila. Čast ji! Pa pustimo to. Gospod nadučitelj, koliko lepši izraz kot upravitelj, me je sila resno poslušal pa kratko odslovil: Pojdite k nadzorniku Žumru; on oddaja začasno učiteljske

službe. Sedaj je na počitnicah v Vintgarju in tam ga boste dobili. Jaz so-
odločujem le v deželnem šolskem svetu, ko oddajam stalna učiteljska mesta.
Druga »polomljena kljuka«, si mislim in se napotim v Vintgar. Ob 4 popoldne
sem bil že tam. Ko se naužijem lepote krasnega slapa, lepe srebrne meglice,
odsevajoče v zlatih solčnih žarkih, krenem v znano, prečudovito lepo so-
tesko. Nadzornika Žumra res kmalu dobim v soteski. Bil je v družbi, ki je šla
pred menoj. Zadrega velika! Kako naj se mu od zadaj predstavim? Lahko
bi se me ustrašil in to bi utegnilo roditi slabe posledice zame. Kaj tedaj?
Sklenem družbo preiti, se v prve movinku obrniti in priti družbi nasproti.
Kakor sklenjeno, tako storjeno. Gospod nadzornik, markantna oseba z dolgo
črno brado, je bil z menoj prav vljuden in očetovsko dobrohoten. Odkrito mi
je sicer povedal, da s Tržičem ne bo nič, ker je več starejših prosilcev. Pozneje
mogoče kdaj, sedaj vam ustreči ne morem. Ozirati se moram na starejše.
Četudi sem bil pri g. Žumru doživel »tretjo polomljeno kljuko«, vendar sem
bil nekam potolažen radi res pedagoškega nadzornikovega občevanja z menoj.
Drugi dan sem poskušal srečo s »pritiskanjem kljuk« v Ljubljani. Po nasvetu
velikega učiteljskega prijatelja in dobrotnika učiteljščnikov sem se šel predstaviti
tedanjemu gospodarsko-pravnemu referentu v deželnem šolskem svetu, dr. Mur-
ku. Skoraj so se mi tresle hlače pred vstopom. Če me je že komisar v Kranju,
ki je veliko nižja šarža, kot je n. pr. šarža vladnega svetnika, tako neprijazno
sprejel, me bo vladni svetnik najmanj ven vrgel... Pa kako presenečenje!
Izredno ljubeznivo sem bil sprejet. Že po prvih izmenjanih besedah sem prišel
k sapi; odleglo mi je. Kako bi mi pa tudi ne, ko je tako lepo govoril: Na Go-
renjsko bi šli vi radi služiti. Da, da: Na Gorenjskem je flatno, so visoke gore
pa bistri studenci in gladke steze... Kaj ne, take pesmice in razni pa prav
mnogovrstni opisi naše Gorenjske so vam zasenčili oči, da lepote drugih delov
lepe kranjske dežele ne poznate. Pa vi hočete biti učitelj, kaj ne? Da, to me
veseli. Ali ste že kdaj premisljali, kateremu poklicu naikarje učiteljski stan?
Mislim, da najbolj duhovskem. Skoraj ste zadeli. Jaz grem še dalje in pri me-
jam učitelje misijonarjem. Ti gredo v najbolj zapuščene kraje od-
reševati ljudi duševne teme. Po njih bi se morali ravnati tudi mladi učitelji.
Iskali naj bi si služb v onih krajih, kjer je ljudstvo v izobrazbi še zaostalo.
Za take kraje so mladi, fizično in duševno močni učitelji. Po takih idealnih
učiteljih pridobijo zapuščeni kraji, pridobijo pa tudi učitelji na življenjskih skuš-
njah, utrdijo se v samopremažovanju, ki je učiteljem neobhodno potrebno, do-
bijo z daljšim službovanjem v takih krajih po pravici prednost za boljša mesta
v starejši službeni dobi. »Ko bi ne imeli taki kraji posebnih nevarnosti za
mlade učitelje«, mu pripomnim. »Kakšne pa,« me vpraša. »Od dolgega časa se
pokmetijo. Taki, ki so brez inteligence in brez umevanja učiteljskega poklica.
Inteligenten učitelj se nikjer ne dolgočasi; vse ga zanima in življenje, ki ga
opaža v šoli in izven šole, si prizadeva razložiti s psihološkega stališča in ume-
vanja. Pa prave družbe nima učitelj v takih krajih in človeku je družba po-
trebna in kaj lahko zaide učitelj v takih krajih celo v slabe družbe. Slabih
družb po kmetih ni mnogo, več jih je po trgih in malih mestih. Vidite, tista
jara malomestna in trška gospoda je šele prava nevarnost za mlade učitelje.
Ta jara gospoda nam je pokvarila več učiteljev kot vsi hribovski kraji. Vrh
tega pa še zviška gleda na učitelje, ker imajo majhne plače. 66 K 66 vinarjev.
V svoji duševni omejenosti in plitvosti sodi učiteljski poklic le po materialnih
sredstvih, ki jih nudi učitelju poklic. Na kmetih je učitelj med svetnimi ljudmi
prvi, v trgih in mestih pa prav na spodnjem klinu stanovske lestvice. Posebno
pa na Gorenjskem ne nosijo učiteljev na rokah. Gorenjski ponos vam je mogoče
že znan. Tam je neki kraj, kjer se celo pravi pri vsaki drugi hiši pri »Babače-
vih«. Kam pa naj bi šel, vprašam zgovornega gospoda. V Belo krajino — mi
odgovori. Tam so lepi kraji, milo podnebje in izvrstni ljudje. Bojim se, da bi tam

ne bil srečen. Prijatelj, srečo nosi vsak le v svojem srcu. Če je v srcu ni, mi je tudi kraj ne bo dal. Jaz sem bil okrajni glavar v Beli krajini 7 let prav srečen in zadovoljen. Poskusite še vi srečo tam. Kam naj se obrnem? Okrajnemu nadzorniku Jeršinovcu v Črnomlju pišite dopisnico pa boste prav kmalu imeli službo v žepu. Če znate orglati, mu to omenite. Dobili boste službo v takem kraju, kjer boste lahko učitelj-vodja in organist. Le ne bojte se Bele krajine. Še zakonsko srečo si tam lahko ustanovite. Belokranjske učiteljice se že zadovoljujejo tudi z učitelji. Pisal sem nadzorniku. Po 7 dneh sem res že imel službo v žepu. V kraju, ki je bil tedaj oddaljen s kranjske strani 12 debelih ur od železniške postaje. Nič se nisem cemeril. Pismo, s katerim sem bil obveščen, da sem službo dobil, sem zataknil za klobuk, zavriskal, zapel in šel.

(Dalje sledi.)

»Pomisli, da si Nemec!«

Alfenz Kopriva.

Pod tem naslovom je prinesel vzgojeslovni mesečnik »Im Strom der Arbeitsschule« v letošnji oktoberski številki zelo zanimiv članek o prodiranju tujk v nemški jezik, posebno v znanstveno književnost ter toži o zanemarjanju nem. jezik. in slovstvenega pouka, ki mu je odmerjena le petina od ur, ki so določene za temeljit pouk tujih jezikov. »Celotni pouk v nemščini je danes prej zato, da odtuja je nemškemu jeziku, nega da vzbuja ljubezen do njega.« »Čista nemščina,« pravi članek dalje, »je v Nemčiji danes brez veljave, tuji izrazi so vsi! Zato danes ni ničesar brez tujk in nemško znanstvo je postalo njihov varuh.« Opozarja na to, da pronica ta strup tudi v narod. Skoro vsak reklamen listič, etiketa itd., vsebuje nešteto tujk. »Naše tujčevanje ni le plehko in smešno, temveč je nadvse nevarno, ker je isto sovražnik sleherne narodne izobrazbe in narodnega edinstva; tujčevanje deli narod na zgornjo in spodnjo plat, na izobražence in neizobražence. Prednaša znanstvenika Hegla, ki je napisal: »Največja je ona izobrazba, ko se moramo o vsem izraziti v svojem materinem jeziku.« Spominja na dogodek iz svetovne vojne, ko je ena sama tujka prinesla Nemcem veliko нравno in gmočno škodo. Nek ugleden berlinski časopis je namreč s ponosom prinesel med vojno članek o »Družbi za izrabljanje mrhovine«, (»Kadaververwertungsgesellschaft«), ki je izzval pri nasprotnikih Nemčije ogromno ogorčenje, češ, da izrabljajo mrliče za pridelovanje tehničnih olj in celo za jedilne masti; take izjave so mnogo pripomogle k zanetenju še večjega nasprotstva do Nemčije. V francoščini namreč pomeni beseda »kadavre« ne le mrhovino, ampak tudi mrliča, torej mrtvo človeško in živalsko truplo, dočim pomeni v nemščini »Kadaver« le mrhovino. Vse to pa bi izostalo, ako bi bil časopis uporabil namesto zgornjega izraza, besedo »Tierleichen«. »Naši mučitelji na vzhodu, zahodu, jugu in severu pač vedo, zakaj nam hočejo najprej zamoriti naš jezik.« Prednašajoč Johnove besede nadaljuje: »Narod namreč, ki svoj lasten jezik zanemarija, se svojevoljno odteguje besedi in glasovalni pravici v človeški družbi in je obsojen k mutasti vlogi na odru narodov.«

Pomembno je, da je izšel članek v letu, ko je na zborovanju Lige narodov stavil zastopnik Nemčije Koch-Weser resolucijo, ki se začneja: »Zbor Lige narodov je prepričan o nujni potrebi, da se svete pravice manjšin brez prikrasjanja vzdržujejo in branijo...« in v mesecu, ko praznuje avstrijska ljudovlada desetletnico koroškega plebiscita, ki je desetletnica dela v skrajnem nasprotstvu z zgornjo Koch-Weserjevo izjavo. Vsak nemški učitelj na slovenskem Koroškem ne bi mogel prečitati zgornjega članka, ne da bi bil prisiljen, da začne premišljevati o praksi in teoriji vrhovne krščanske zapovedi: Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe! O, ko bi ta najvišji Kristusov nauk bil vodilo vsakega nacionalizma in slehernega reševanja manjšinskega vprašanja!

Članek katoliške nemške pedagoške revije nas prepričuje, da smemo in moramo sami, kjerkoli je slovenski in jugoslovanski živelj, zahtevati in se boriti za pravice svojega materinega jezika napram potujčevanju — ne da s kakim prezirom tudi le malo omalovažujemo jezik, kulturo in civilizacijo naših sosedov, tem manj, ker smo kot manjštevinski v to življenjsko primorani — ko se vendar šestdesetmilijonski nemški narod boji, da ne bi bil razvrednoten njihov jezik v človeški družbi in to ne morebiti po tujerodcih, kakor n. pr. na Koroškem po Nemcih, na Primorskem po Italijanih, marveč po lastnih izobrazbenih in šolah.

Posebej pa nam naj bo omenjen članek v svarilo in v vzgled, da se očitujemo tudi mi po možnosti vseh tujih, našemu duhovnemu podnebu nedoraslih vplivov, bodisi jezikovnih ali drugih, ter ustvarjajmo z vztrajnim izpopolnjevanjem slovenske narodne prosvete lastno jugoslovansko.

Iz društvenega dela

Božično zborovanje Slomškove družbe.

Kakor običajno, je tudi letos zborovalo v Ljubljani članstvo Slomškove družbe v božičnih počitnicah. Vse navzoče je zlasti presenetilo dejstvo, da sta bili obe zborovanji tako dobro obiskovani kot že davno ne, in česar nihče ni pričakoval. Skoro bi bila bela dvorana Uniona, kjer se je zborovanje vršilo, premajhna. Vsak udeleženec je bil prepričan, da je Slomškova družba močna, vedno močnejša, saj jo vodijo ideje in višji cilji, ki so daleč od vsakodnevnih skrbi in strankarskih interesov, da je družba zelo oddaljena od vseh nizkotnih predsodkov in da si je načrtala svoj program: ideja krščanstva in ljubezni do bližnjega v vse naše življenje, v naše šole, v naše hiše, da lahko s pozitivnim delom pomaga pri gradnji naše velike in lepe Jugoslavije.

Zborovanje je bilo razdeljeno v dva dela. V nedeljo, 28. dec. 1930 ob dveh popoldne, je bilo misijonsko zborovanje v počastitev našega velikega rojaka škofa Friderika Baraga, v ponedeljek popoldne se je vršilo strokovno pedagoško zborovanje.

Nedeljsko misijonsko zborovanje je otvoril ob napovedani uri predsednik Slomškove družbe g. Ivan Štrukelj, ki je pozdravil vse prisotne, med katerimi smo poleg nekaterih odličnejših pedagogov opazili tudi banskega šolskega nadzornika g. Fortunata Lužarja. Predsednik Štrukelj je dalje sporočil pozdrav avstrijskih učiteljev in prebral simpatično pisano poročilo v časopisju »Pädagogische Werte« o zadnjem misijonskem kongresu v Ljubljani. Nato je imel g. Štrukelj predavanje o Frideriku Baragi in njegovem delu za Indijance. Predavatelj je očrtal življenjepis velikega slovenskega misijonarja, nazorno predočil notranji nagib, ki je izvabil Barago iz dušnega pastirstva na Slovenskem v dušno pastirstvo med indijanske rodove v severni Ameriki. Predavatelj je očrtal tudi vse kulturno delo, ki ga je veliki misijonar izvršil za indijanske rodove, katerim ni reševal samo duš, temveč jih dvignil tudi kulturno in civilizatorično. Baraga je pisal za indijanske rodove slovnice njihovih jezikov, molitvenike in druge knjige. Pri tem pa ni pozabil na Slovence, ki jim je tudi v Ameriki pisal knjige. Baragovo delo za indijanske rodove v severni Ameriki bo ohranilo trajno vrednost ne samo v večnosti, temveč tudi pred človeštvom.

O kulturnem pomenu Barage je predaval g. Jan Plestenjak. Mladi predavatelj je gojenec slavističnega seminarja ljubljanske univerze, ter je temo svojega predavanja obdelal povsem z znanstveno metodo, črpajoč pri virih slovenske literarne in politične zgodovine.

Težišče Baragove kulturnosti na Slovenskem je bilo v negaciji kulturnih zablod in ustvarjanju vrednot, ki naj bi odtehtale miselne in dejstvene stranpoti, rezultat duhovne in socialne razruvanosti tedanje dobe. V versko in miselno življenje Slovencev v tedanji dobi sta zelo posegli dve škodljivi struji: jožefinizem in janzenizem. Prva struja je bila freigeistovska, razumarska in hladno preračunljiva ter je z namenom škodovala vplivu in pravicam katoliške cerkve. Jožefinizem je hotel iz cerkve napraviti državno deklo, ki naj bi mu služila tako, kakor navadna policijska uprava. Vzporedno in skoro istočasno pa je z jožefinizmom rastla druga struja janzenizem. Janzenisti, posebno oni poznejše dobe, so bili mrki pietisti, zaprti v svoje stroge verske občutke. Janzenisti so prestrogo pojmovali spoved, odpuščanje grehov in prejemanje sv. obhajila. Janzenizem sam je z vsem svojim aparatom podpiral težnje vladarja in negiral primat papeža, v dogmatičnem pogledu pa je očitno ali pa prikrito dvomil o svobodni volji in celo veroval in učil tako. V slovensko kulturno življenje se je janzenizem najočitnejše zanesel s škofom Herbersteinom, vnetim zagovornikom jožefinskih in janzenističnih idej. Pod njegovim vplivom so se janzenistovski duhovniki trudili, da bi omejili ali odstranili pobožnosti križevega pota, blagoslavljanje podob, romanja, rožnega venca, odpustkov (porcijunkula), češčenje presv. Srca Jezusovega in drugo.

Na ta način nam je umljivo, da se hranijo izjave nekaterih župnikov iz tedanje dobe, češ, da celo leto niso dali niti enemu izpovedancu odveze. Ljudstvo je bilo obupano, zakaj prebirano strogi duhovniki mu niso dajali verske tolažbe, pač pa so ga s svojo strogostjo tirali še bolj v obup. Versko življenje je seveda hiral in o verski inteligenci sploh govora ni.

V tej dobi verskega in državnega mrtvila, v tej razruvanosti duhov, v tej izmrtvičenosti naroda samega, ki se za janzenizem ni mogel ogreti, je nastopil Friderik Baraga, veliki učenec velikega pa skromnega sv. Klementa Hofbauerja. Pri njem se je navzel apostolskega duha in zaupanja v usmiljenje božje. Baraga je šel kot mlad duhovnik med ovce, zbegane in nevedne, zakaj višja duhovščina, je bila vsa janzenistična, redovniki so bili ali razpuščeni ali pa jim je bilo prepovedano ukvarjati se z narodom. V Šmartnem pri Kranju, kjer je opravljal prvo službo kot kaplan, je bil pravi ljudski tribun. Njegove pridige so privabile množico od vseh strani. Izdal je tedaj brošurico z dvema duhovnima pesmima, ki sta po svoji zasnovi in idejni vsebini popolnoma nasproti janzenizmu. Baraga je bil nato kazensko premeščen v Metliko, kjer pa je deloval v svojih starih pravicah. Vneto je učil v slovenščini pisati in brati tamkajšnje otroke, na svoje stroške obnovil križev pot in sicer v prav nič janzenističnem duhu. Tam je spisal tudi l. 1830 »Dušno pašo«, kjer so priobčene razne litanije, razni med narodom običajni, pa državno cerkvenim oblastem neljubi rožni veneci, razlaga očenaša in veliko število molitev v čast Materi božji, torej povsem v neskladju z janzenizmom.

Misijski poklic je bil Baragi že dan in ni morda bil misijonar zaradi preganjanj. Tudi, ko je misijonaril med Indijanci, je misli na Slovence in je hotel zamašiti vrzel v nabožni literaturi, ki jih je narodu pustila janzenistična miselnost. Spisal je več nabožnih knjig, ki jih je poslal v domovino z lepimi predgovori, v katerih kristalno čisto odseva njegova ljubezen do Slovencev. V Baragi obžudujemo doslednost, ki je v takih borbah, kot jih je doživljal Baraga, ne najdemo pri drugih Slovencih. On je v narodu ustvaril najbrže prve bolj vidne početke Caritas in služil narodu s svojim vzgledom, ko se je žrtvoval narodu in tudi svojim bližnjim, nevernikom ameriškim Indijancem. S svojimi deli v indijanskih jezikih je Baraga ustvaril sloves Slovencev v vsem znanstvenem svetu in ko bo dobršen kos naše literature iz sedanje in Baragove dobe pozabljen, bodo iz njegovih del črpali učenjaki in vedeli, da jih je napisal slovenski misijonar Baraga.

Tretji predavatelj je bil prof. dr. Ehrlich.

Govoril je o misijonskem delu in o vlogi, ki naj jo v misijonskem delu prevzame učiteljstvo. Misijonsko delo je važno za vse človeštvo in je doseglo že do sedaj krasne uspehe, čakajo ga pa še ogromne naloge v bodočnosti. Štirje veliki deli sveta, polni poganstva, čakajo na Kristusov nauk. To so Afrika, Indija, Kitajska in Japonska. Drugi kraji so manj važni, ker je v njih sedaj le še malo poganov. Govornik je predložil zborovalcem dve znanosti, ki sistematično določata zakone misijonskega dela. Prva znanost je misijonologija, druga pa misijonografija. Prva ugotavlja, zakaj so potrebni misijoni in s kakšno pravico gre misijonar med poganе širit Kristusov nauk. Druga znanost pa določa zakone, kako in na kakšne načine mora biti misijonarjevo delo najbolj uspešno. Govornik je opozoril zborovalce tudi na veliko načelo, naj krščanski otrok rešuje poganstva. Zato je treba predvsem razširiti in povečati organizacijo »Dejanje svetega Delinstva«. Pri tem more učiteljstvo mnogo pomagati. Na predlog govornika so zborovalci nato sklenili, da bodo priredili v prihodnjih tednih v Ljubljani v določenih dnevih posebne misijonske tečaje, katerih se bo udeleževalo učiteljstvo iz Ljubljane in okolice.

Še lepša udeležba kot na misijonskem zborovanju je bila v ponedeljek, 29. decembra, ko so se obravnavala razna pedagoška in strokovna predavanja. Predsednik nadzornik Ivan Štrukelj je v svojem uvodnem pozdravnem govoru zlasti naglašal idealno kulturno stremljenje, ki združuje člane Slomškove družbe, da na svojih sestankih in zborovanjih obravnavajo kulturno vzgojna vprašanja. Na ta način stremi Slomškova družba za povzdigo naše šole in s tem vsega našega naroda.

Nato je podal besedo gđc. strokovni učiteljici Slavici Vencajzovi, ki je v poljudno znanstveni razpravi seznanila zborovalce z delom in težkočami v otroških vrtcih, ki naj bodo nadomestila za vzgojo otrok v predšolski dobi, kjer doma ne morejo skrbeti za svojo deco radi zaposlenosti staršev v službi. Svoje predavanje je pojasnjevala z nazornimi izdelki in pripravami, ki so podlažja za uspešno delo v otroških vrtcih.

(Njeno predavanje bo prinesel list pozneje.)

Med predavanjem gđc. Vencajzove je vstopil v dvorano burno pozdravljen prevzvišeni škof dr. Gregorij Rožman, katerega je predsednik takoj posebno pozdravil z željo, da bi zborovalcem pojasnil marsikatero stvar, ki v sedanjih težkih časih razburja naše člane in razdvaja duševne sile učiteljstva in vsega ljudstva. Po predavanju gđc. Vencajzove se je prevzvišeni škof dr. Rožman zahvalil za iskrene pozdrave in posebno poudarjal, da v verskih stvarih ni kompromisov, ker je resnica le ena. Morejo se delati kaki taktični kompromisi le glede izvedbe odnošajev in dela v organizacijah, dokler te ne žaliijo verskega čuta in niso v nasprotju z verskimi resnicami. Njegov govor je bil sprejet z odobravanjem.

Za pozdravom prevzv. škofa je predaval v enourni nad vse izbrani in obširno izdelani temi o učiteljevi osebnosti profesor dr. Stanko Gogala, ki je zlasti omenjal ideal pravega učitelja, da s svojo osebnostjo položi v nežnih otroških dušah one temelje, ki so potrebni za pravo vzgojo in življenjsko udejstvovanje. Poudarjal je, da prava osebnost ne sme biti omejena le na eno kulturo, mora pa biti ukoreninjena v neki kulturi. Učitelj mora zlasti kazati višjo kulturno izobrazbo, s tem postane zgled učencem; pa tudi odrastlim. Tako si pridobi zaupanje in čuvstvo spoštovanja. Učiteljeva osebnost ne sme biti ozkosrčna, temveč prepojena z višjimi stremljenji. Zato mora učitelj živeti zlasti duhovno življenje in gojiti duhovne vrednote. Pravi učitelj ni oni, ki se drži samo svojih odkazanih ur, ampak oni, ki v svoj poklic vnese ljubezen in vsestransko delavnost, kajti učitelj je poklican, da daje življenju smer. Zato je treba urejevati v duševnosti, sicer ni pravih uspehov, ker spremenljivost

daje slab uspeh. Učiteljeva osebnost naj bo enotno usmerjena, spoznati mora z mirnostjo druga mnenja in naziranja, obenem pa z vso odločnostjo zagovarjati duševne vrednote, ki si jih je izidealizirala. Nikdar ne sme učitelj radi svoje službe in svojih osebnih dobrin pustiti v nemar ciljev, ki jih ima pred očmi, ampak mora vsekdar in povsod zagovarjati svoja načela in ideje. Vse naj bo osredotočeno okoli dela za blagor otrok, pa tudi odraslih. Imeti mora v sebi ljubezen do polklica, brez tega je vse učiteljevo delo brezplodno. Zato bi morali biti vsi učitelji močne osebnosti z velikimi duhovnimi vrednotami in religioznimi nagnenji, da bi tako bili kos svoji vzvišeni nalogi.

Zborovalc so sledili izvajanjem g. dr. Gogale s posebno pazljivostjo in predsednik je izrazil na koncu predavanja željo, da bi dobili njegovo predavanje napisano v kaki naši pedagoški reviji, kar je gospod profesor tudi obljubil. V zahvalo za svoje krasno strokovnjaško predavanje je žel. g. predavatelj splošno priznanje z oduševljenim aplavzom.

Po predavanju g. dr. Gogale je kot tretji predavatelj nastopil g. Rudolf Wagner, kateremu je odbor poveril nalogo, da govori o poglobljanju nacionalne ideje. Predavatelj je zlasti povdarjal, da je vsak naš človek naroden, ker ljubi svoj narod in mu želi vse dobro. Omenjal je zlasti naše pesnike in pisatelje, ki so vsi mnogo storili za narod, vsi so bili veliki nacionalisti. Pokazal je dalje pota, kako naj dela učitelj za narodnostno idejo med mladino in med odraslimi.

(Njegovo predavanje je pričbčeno v listu na drugem mestu).

Tudi njegov govor, prežet velike ljubezni do svojega rodu in do svoje domovine, je bil z odobravanjem sprejet. Nato se je predsednik Slomškove družbe Ivan Štrukelj zahvalil vsem zborovalcem za veliko udeležbo in za pazljivo prisostvovanje pri posameznih predavanjih in zaključil zborovanje z željo, da bi se zopet ob Veliki noči sešli tako polnoštevilno kot sedaj, da zopet slišimo kaj novega, da utrdimo prijatejske vezi in da poglobimo zmisel za idejo krščanske vzgoje in pouka. Zborovanje je posebno pokazalo po svoji veliki udeležbi, kako potrebna so kulturna in duhovna zbližanja, predavanja in zborovanja.

Zborovanje je pokazalo, da je sila članov Slomškove družbe velika in da so vsi prežeti idejne ljubezni do šole in jugoslovanskega naroda ter da jih veže iskreno medsebojno prijateljstvo in pa vera v nezrušljivost ideje, katero zastopajo. Ko so se otresli skrbi za materielne dobrine, katere je prevzela skupna stanovska organizacija, kateri pomagajo gmotno in duševno, da varuje njih interese in jih brani pred vsakojakimi nepotrebnimi in težkimi stanovskimi žrtvami, imajo člani Slomškove družbe sedaj več dragocenega časa, da posvetijo vse svoje moči izobrazbi našega ljudstva in napredku našega šolstva. Tudi to je pokazalo božično zborovanje Slomškove družbe.

Popoldne se je vršil v Unionu prijateljski sestanek v počaščenje 60 letnice urednika Slov. Učitelja banskega šolskega nadzornika Fortunata Lužarja, katerega so proslavili v izbranih besedah gg. Ivan Štrukelj, Rudolf Wagner, Rudolf Pečjak, Kristina Hafner, Boris Grad, Alojzij Peterlin, Janko Malešič, dr. Janez Fabjan in drugi želeč mu, da bi še dolgo na svojem visokem položaju delal za blagor in dobrobit učiteljstva, šolstva in svojega naroda.

R. W.

Poročilo urednika.

Minulo je leto dni, odkar smo prejeli težko pričakovani zakon o narodnih šolah. Potem so prenehali razni stari zakoni in je nastopil po naši državi enoten razvoj šolstva. Ta nova podlaga je dala vsem strokovnim listom mnogo nove stvarine za razpravljanje. Nastale so nove prilike za pouk in narodno izobrazbo

v kraljevini Jugoslaviji. Za izpopolnjevanje šolskega dela se je usmerila večstranska šolska reforma. V ospredje je stopila delovna šola in zanjo se išče vedno bolj enotna idejna podlaga in konkretne oblike. Pri zadnjem božičnem, posebno pa velikonočnem zborovanju so bile o tej šoli podane dokaj točne izjave. Izredno važna je v tem letniku priobčena razprava tov. Ane Hitzl o šolski reformi na Dunaju in njen članek o utisih in hospitacijah v Nemčiji. Mišljenje o delovni šoli v tujini je do dobrega pojasnjeno. Vse stopa krepko pred oči našega dela v šoli. V članku o šolstvu v Nemčiji se vnovič opozarja, da je treba z vso rezervo čitati pedagoške knjige o modernih metodah. Priobčeno gradivo o delovni šoli bo pa dobro došlo za razgovore pri poskusnih ali hospitacijskih razredih, ki smo jih zasnovali v tem šol. letu v dravski banovini. — V »Slovincu« od 12. januarja se je pričela anketa »Ali šola preveč zahteva od otrok?« Debata v listu je trajala skoraj mesec dni ter je bila prav poučna, ker se je občinstvo samo izrazilo, kaj želi od šole. Misli o tej debati je zbrala in ocenila sotrudnica Kriha za »Slovenskega Učitelja« v štev. 5-6. — Dva članka iz zdravstvene pedagogike je priredil strokovni učitelj Ivan Theuerschuh. Očrtal je pojave histerije pri otrokih in pripravil psihološko znanje za pubertetno dobo. — Zelo so upoštevanja vredni sestavki, ki jih pošilja učitelj Franjo Čížek, ker so vzeti z dobrimi preudarki iz resničnega življenja. — Posebno pozornost sem obračal na spise o izobrazbi naroda ali o narodnem prosvetovanju. V tem pogledu so izredno važne »Določbe o ustanavljanju in učnih načrtih gospodinjskih šol, ki jih je sestavila tov. Anica Lebar iz svojega potovanja po Nemčiji in drugod. V teh celo leto izhajajočih določbah je tolika množina snovi in vse tako lepo razpredeljeno, da pač ne more nobena učiteljica več biti v zadregi, kaj naj uspešno predava mladini v takih in toliko potrebnih tečajih. — Vseh drugih člankov in manjših sestavkov, ki so jako ustrezali, ne navajam, ker bi sicer moral ponoviti »Kazalo« lista. — Zelo osvežujoče so bile majhne »Cvetke iz šolskih učilnic«. Urednika in učitelje bo razveselilo, ako jih kdo še kaj nabere, saj »cveto« v vsakem letnem času.

Delo urednika ni lahko. List se sicer hitro prečita, a koliko je truda predno se dobijo rokopisi in uredi korektura istih, ve le tisti, ki to pripravlja. Sestavki v rokopisu niso vselej uporabni, ne z ozirom na čitatelje in ne z ozirom na tiskovni zakon; večkrat je treba oblikovati in prirezovati na vse strani in še z računanjem na zamero pri sotrudnikih in občinstvu. Kakšni so včasih ti uredniški napor, kažejo stavki iz obširnega in pomenljivega »Zagovora«, ki jih je priobčil dr. Stanojevič v dodatku IV. zvezka jugoslovanske »Narodne enciklopedije« (I, 1929). Tam je delalo 146 sotrudnikov, in sicer 65 univerzitetnih profesorjev, 20 akademikov, 8 bivših ministrov, 5 višjih oficirjev itd. Toda poleg hvale so nastopile jako nepovoljne ocene. Urednik pa pripoveduje na razne očitke med drugim, kako je moral, ko je prihajal čas izida knjige, nekatere sotrudnike več ko po dvajsetkrat prositi za obljubljen članek, a ga končno še ni dobil. Koliko ljudi v najvišjih krogih je nediscipliniranih in kako težko je z njimi delati! Toliko navajam v pojasnilo čitateljem, ker se tudi uredniku učiteljske revije take reči dogajajo ter se ne čutim osamljenega pri takem poslu za šolstvo.

F. L.

Književnost

Gremo v Korotan. (Zbirka koroških spominov za mladino. — Čitanka o Koroški.) Priredil Rudolf Wagner. Izdala in založila »Slomskova družba« v Ljubljani. M. 80, str. 86 + kazalo + zemljevid. Cena v knjigarnah 20 Din. — Narodne koroške pesmi,

pripovedke in pravljice, zgodovinski in zemljepisni sestavki, črtice, opisi nekaterih običajev in »plebiscitne« uganke iz »Koroške vigradi« se vrstijo v pestri vrsti v tej zbirki, ki jo je izdala »Slomskova družba« kot II. zvezek svoje Mladinske knjižnice. O naših

bratih izven meja naše države mladini nikoli ne povemo dovolj v prikupni obliki in besedi. Ta oblika pa je splošno prikupljiva in beseda preprosto otroška. Težko je ob taki zbirki trditi, da bi lahko to in ono gradivo izostalo, ki bi ga naj nadomestilo drugo, ker imamo baš na slovenskem Koroškem toliko lepega, da bi lahko izbrali dobrega blaga za 10 in več takih zbirk. Značilno za zbirko je, da nima nobene umetne pesmi, ampak samo narodne. Slovensko koroško narodno pesem vsak pozna, ne pozna pa slovenskih koroških pesnikov. Kaka Jarnikova pa bi se taki zbirki že prilegla, pa še med Elerjevimi (glej zadnje letnike Lj. zvo-
na!) bi bil zbiratelj mogoče katero primer-
no našel; sicer pa so narodne tudi zlagali pesniki, samo da jim danes ne vemo imen. Teh narodnih koroških pevcev se nam ni treba sramovati, kakor tudi ne Jarnika in Elenja, ki se pa morata predstaviti javnosti v posebnih zbirkah! Veseli nas koroške Slo-
vence, da se je ta mladinska knjiga poro-
dila izven koroških krogov.

Nekaj stvarnih pripomb: Ne pišemo »Svinjska planina in Korica« (str. 7), ampak Svinja (Svinjska planina) in Golica. Nemško ime za prvo je »Saulpe«, za drugo pa »Koralpe«. Naš narod na Koroškem go-
vori povsod le »Svinja« in »Golica«. Spake-
dranki »Svinjsko planino« in »Korico« imajo na vesti slovenski geografi. Da je moja tr-
ditev pravilna, potrjuje tudi A. M. Slomšek v Drobntincah l. 1862, iz katerih je vzprejet
sestavek o nemškutarjih na str. 34.—36. te
knjižice. Slomšek piše (str. 34): »Toda vi-
soké gore Grebenec in Kačji vrh, Golo-
vica in Svinja so v nebo kipeče priče,
da so po njih košatih livadah Slovenci pasli
svoje črede in z njih višin gledali sosednje
dežele ter popevali gorske popevke, katerih
sedaj ni več čuti.« Zakaj bi tudi v pisavi
krajevnih imen ne sledili Slomšku?

Leonard Pachenecker (Pachennecker), sub-
prior iz Vetrinja, je izdal prvo slovensko
kat. knjigo, a ne v Celovcu, ampak v Gradcu.
Prva slovenska knjiga, ki je bila v Celovcu
tiskana, so »Misijonske katoliš karšanske
pejsme« jezuita Primoža Lavrenčiča, ki so
izšle v Celovcu l. 1752. — Pisati je treba
Zilja — Ziljska dolina in ne Zila, Zilska do-
lina. — Izmed sestavkov, ki so novi in de-
loma spisani za to knjigo, naj še posebej
omenim Meškov: »V deželi jezer«, Janez
Jeklenov: »Pastirec Tonejček« (lepa, res
umetniška črtica) in pa nazoren in lep spis:
»Slavo pojem tihi deželi«, ki je ponatisnjena
iz Družine št. 10, II. l., 1930 in je posvečen
Kanalški dolini in Kanalcem.

Dr. Fr. Kotnik.

Fran Roš:

Juretovo potovanje in še marsikaj. —
Založila tiskarna Brata Rode in Martinčič
v Celju. — Cena Din 18.—. — Strani 92.
Dobrih mladinskih knjig vedno primanjkuje,
zato smo veseli vsakega prispevka v tem
oziru. Knjižica je razdeljena na tri dele:

povesti, pesmi in igrice. Povesti sta prav-
zaprav dve: prva opisuje Juretovo potova-
nje, druga pa govori o stari Terezini. Po-
slednja povest je razdeljena na tri nekeke
odstavke: Terezin lonec, Terezin Božič in
Terezina zadnja pomlad. Vsak izmed teh de-
lov bi lahko tvoril povest zase, kar je po-
seбно hvalevredno z ozirom na duševnost
otrok, ki hočejo tudi pri čitanju izpremem-
be. Obe povesti sta prav zanimivi, jedro je
zdravo in poučljivo, saj govori prva o lju-
bezni do rodne grude, druga pa o hvaležno-
sti, dobroti in dobrih delih. Zato nudi knji-
žica tudi v tem oziru priporočila. Izmed
enajstih pesmic, od katerih nekatere niti po
vsebini niti po ritmu niso prikrojene otro-
kovi miselnosti (Sirota Mana, Begunkina
tožba, Škrjanček), bodo gotovo najbolj uga-
jale »Rudarjev sin, Naša zemlja in Gleda-
lišče«. Sicer je pa v večini pesmic poudar-
jena ljubezen do zemlje in narave. Radi tega
bodo tudi pesmice pri kakih šolskih slavno-
stih dobro služile. Knjigo zaključujeta dve
kratki igrici. Prva je nekak dvogovor med
materjo in hčerko z naslovom »Razgovor«,
druga je pa enodejanka »Pravica z nami«. V
obeh je zdravo jedro in dobro zastavljena
beseda. Mislim, da bo enodejanka »Pravica
z nami« lahko na sporedu na vseh šolskih
odrih, kjer se igrice brez težkoč lahko vpi-
zori, je zelo poučna, prav kratka in jo bodo
lahko igrali otroci vseh starostnih stopenj.
— Jezik v knjižici je v splošnem dober,
pisatelj se je izogibal vseh nepotrebnih iz-
razov in predolgič stavkov, kar je nujno,
ako hočemo, da bo mladina knjižico razu-
mela in z veseljem čitala. Ilustracije v knji-
žici so sicer malo majhne in sem pa tja
malo nejasne, vendar je za mladinsko knji-
žico boljše, da so take slike, kakršne so,
mesto da bi ne bilo nobenih. Saj si skoraj
ne moremo misliti prave in dobre mladinske
knjižice brez ilustracij in slik. Slike poživijo
mrtve črke. Tudi s tega stališča moram
knjigo pohvaliti. Knjižica spada v vse šol-
sarske knjižnice, dobro se bo pa lahko po-
rabila tudi pri pouku narodnega jezika za
vajo v čitanju in pripovedovanju.

R. Wagner.

Kres. Fantovski list. Letnik I., leto 1930.
Uprava: Ljudski dom, Ljubljana, Stane letno
25 Din, izhaja mesečno. — List je imel v
tem letu prav pestro vsebino. V 12. številki
ima vsebino: Ob zaključku prvega letnika
»Kresa«, Božična skrivnost (pesem), Naš
Božič, Pri prijatelju Janeza z Vinskega (piše
l. Dolenec iz življenja uglednega tovariša
Franca Jakliča), Grob, Sveta noč v
ječi, Kjer jasele še ni, V Teraj, Fantje, več
družabnosti, Božične misli v tujini, Naše
fantovstvo, Dve sliki, Urednikova beseda,
Sportni pregled. — Fante bo ta »Kres« go-
tovo razveseljeval.

F. L.

Dijaški koledar za šol. l. 1930/31, III. let-
nik. Izdala Slovenska dijaška zveza v Ljub-
ljani. Uredil Etbin Bojc. Natisnila Jugoslo-
vanska tiskarna. Cena 10 Din. — Pred seboj

imamo prav priročen dijaški koledarček, ki je uporaben za vse dijaštvo. V njem so prav lepe črtice iz dijaške organizacije in mladinskega gibanja. Dijakinje se izražajo o raznih vprašanjih in vabijo k pazljivosti na študij da ne bo šel čas preko njih. Zanimanje vzbujajo kratki članki, ki so razvrščeni v skupne oddelke: Naša zemlja, Naša beseda, Razgledi i. dr. Iz domoznanstva čitamo: Mi in naš jezik, Bela krajina. Nadalje: Med valovi življenja, o telesni kulturi, o športu, o potovanju, o glasbeni umetnosti, o politiki. Na 124 straneh je še mnogo drugega drobiža, ki koristi dijakom. V knjigi je tudi slika velikega prijatelja in podpornika dijakov, knezoškofa dr. A. B. Jegliča.

Luč. Kulturno-socialni list za dijake. Izhaja mesečno v Zagrebu, Trg Kralja Tomislava 2. Za dijake velja 30 Din letno. — List ima namen, da združuje mlade prijatelje in tovariše iz hrvatskega katoliškega pokreta. Med raznimi stvarmi ima v zadnji številki spomenico »Naš djački biskup«, nadalje »Razmatranja o katoliškoj književnosti«, »Sanjar«, »Publike Vergilije Maron«, »Odiseja bosanskih franjevačkih Bogoslova« od 1735—1908, »Jedno mišljenje o filmu«, »Uloga liturgije u djelu našeg posvećenja«, »Feuilleton«, razne pesmi in polno drugega vzpodbudnega gradiva za izobrazbo dijaškega sveta.

Kmetijska kemija. Med najpomembnejše knjige praktične vsebine, kar jih je zadnji čas pri nas izšlo, smemo prištevati »**Kmetijsko kemijo**«, ki jo je napisal ing. agr. Ivo Zobec, profesor realne gimnazije, in ki je pravkar izšla v založbi Jugoslovanske knjižarne v Ljubljani.

Že v predgovoru nam pisatelj tolmači pomen svoje knjige: »Kemija je podlaga panogam kmetijstva. Brez znanja osnov kemije je vsak resen napredek nemogoč. Dokler naš kmetovalec ne bo poznal pomena kalija, dušika, fosforja, apnika, beljakovin, tlašč in ogljikovih hidratov, dokler vsaj v glavnih potezah ne bo razumel presnavljanja v zemlji, rastlinah in živalih, tako dolgo zastoj čakamo razmaha našega kmetijstva in s tem materialne in duhovne kulture našega naroda; zakaj vse to je med seboj zvezano; da eno brez drugega ne more obstajati.«

Ako hočemo, kakor pravimo, iz temelja izboljšati razmere, ako nam je resnično na napredku kmetijstva, potem je jasno, da potrebuje naš kmetovalec najprej strokovnega, to se pravi, znanstvenega temelja, na katerem more osnovati svoj načrt za izboljšanje produkcije. Ker pa je tak temelj poznanje kemije, je spet jasno, da si mora umni kmetovalec prisvojiti temeljito znanje tistih elementov kemije, ki pridejo zanj v poštev. Zato je bilo nujno potrebno, da smo dobili »**Kmetijsko kemijo**«, ki bo nudila kmetovalcu baš tisto znanje, ki mu je potrebno.

Kakor pravi pisatelj: »Čim se naš kmetovalec temeljito strokovno izobrazbi in spo-

zna, da se je treba za ta poklic še bolj pripraviti kot za kakega drugega, se mu bo dvignila samozavest in bo ponosen na to, da je kmet.« — tako moremo trditi, da je dozdaj manjkalo kmetovalcu potrebnih pripomočkov, da bi brez velikih zamud časa prišel do strokovne izobrazbe, da si mu je morda že dozorelo spoznanje, da je treba za njegov poklic priprave.

Knjiga je razdeljena v anorgansko in organsko kemijo, kmetijsko kemično tehnologijo in agrikulturno kemijo. V anorganski kemiji se obravnavajo tiste osnovne kemije, ki tvorijo podlago za umevanje kmetijske znanosti; v kemijski tehnologiji se podaja kratek pregled kemične industrije, agrikulturna kemija pa govori o najvažnejšem v kmetijstvu: o prehrani rastlin, živali in človeka.

Torej ne le kot učna knjiga na kmetijskih šolah, ki je bila že nujno potrebna, marveč tudi kot prepotrben učni pripomoček za vsakega naprednega kmetovalca je naznanjena knjiga ing. agr. Iva Zobca dragocen zaklad.

Knjiga je opremljena s 26 slikami in številnimi preglednicami, med katerimi zlasti omenjamo Honsonove tabele o krmskih enotah in škrobovi vrednosti.

V platno vezana knjiga velja Din 52.—, v pol platno Din 45.—.

H. Humek: Domači vrt. Praktičen navod, kako ga uredimo, obdelujemo in krasimo. Pojasnjeno s 102 podobama in 2 barvanima slikama. **Druge predelane in pomnožene izdaje.** — Ljubljana, 1931. — Založila Jugoslovanska knjižarna. — Kako nujno potrebno nam je kratko, a zato vendarle izčrpno in vsestransko uporabno delo višjega sadjarskega nadzornika **M. Humeka** o negi domačih vrtov, dokazuje že dejstvo, da je knjiga doživela v razmeroma kratkem času drugi tatis. — Nova izdaja se odlikuje v vsakem pogledu: vsebinsko je temeljito razširjena in izpopolnjena, podob je kar 33 več nego v prvi izdaji, ako sploh ne štejemo obeh barvnih slik. Pri uvodnih besedah, pri katerih je važno poglavje: Temeljni pojmi o življenju rastlin, je razvrščena tvarina na dva dela: **Splošno vrtnarstvo** ki obsega poglavja o uredbi domačega vrta, o pripravi zemlje in gnojenju ter o glavnih vrtnarskih delih; **Posebno vrtnarstvo** s poglavji o zelenjadarstvu (posebno močno razširjeno in izpopolnjeno v novi izdaji), o sadnem drevju na domačem vrtu, o okrasitvi vrta, o gojitvi sobnih rastlin ali lončnic ter o vrtnarskih opravilih v posameznih mesecih. — Knjiga obsega 234 strani velike oblike ter velja broširana 42 Din, v celo platno vezana 54 Din. — Naroča se v Jugoslovanski knjižarni v Ljubljani.

Učbenik angleškega jezika. (Sestavil J. M. — V Ljubljani, 1930. Založila Jugoslovanska knjižarna.) Slovenci smo dobili svoj

prvi učbenik angleškega jezika, ki odgovarja popolnoma našim potrebam in je z jezikovnega vidika skrbno, točno, za učenca angleškega jezika pa kar moči prikladno uporabno delo.

Važnost znanja angleškega jezika postaja za nas Slovence vsak dan večja. Ne le radi razširjenja našega kulturnega zanimanja za angleški svet, ampak tudi radi vedno večjega razmaha naše izvozne trgovine in vedno novih potreb naše uvozne trgovine nam je znanje angleškega jezika zmerom večje važnosti. — Na zadnje pa izpolnjuje novi Učbenik angleškega jezika zelo občutno vrzel v organizaciji našega izseljevanja, ki je še vedno ponajveč usmerjeno v dežele, kjer je znanje angleškega jezika skoraj neobhodno potrebno.

Z izidom tega učbenika je torej ustrezno v največji meri ne le tistim, ki se zanimajo iz ambicije za angleški jezik in za angleško kulturo — in že teh je precejšnje število med nami — marveč tudi prav nužnim praktičnim potrebam našega naroda v trgovskem in izseljeniškem oziru.

Razdelitev snovi je sledeča: Glasoslovje (Splošno, Glasovi v zvezanem govoru. Pravopis, Ločila); Oblikoslovje.

Po tej slovniški snovi ki je kar moči pregledno in nazorno obdelana — pri tem moramo omeniti praktično in točno transkripcijo izgovarjave — in ki učenca seznanja ne le z osnovnimi pojmi jezika, velevažno, da si malenkostno podrobneje, vsebuje knjiga še posebno važno poglavje: Ameriška angleščina (Splošne pripombe, Razlike v izgovarjavi, Razlike v pravopisu, Ameriški besedni zaklad), ki bo najbolj dobrodošlo izseljencem v Ameriko, pa tudi vsakemu, kdor se z ljubeznijo zanima za ameriško slovnost, ki je prepojena z amerikanizmi.

Skrbno in s popolno transkripcijo izgovarjave pod besedilom so sestavljene vaje, ki bodo učencu angleškega jezika dragocen pripomoček do hitrega in točnega znanja, zlasti ker so opremljene s popolnim slovarčkom, ki obsega vse v vajah navedene se angleške besede.

Angleški učbenik velja vezan Din 62.—, broširan Din 50.—.

Dr. M. Rus: Varujmo zdravje! Knjižnica Podmladka Rdečega križa v Ljubljani, V. zvezek, Ljubljana, 1930. Strani 38, cena za nečlane 2.50 Din. — Tako se imenuje knjižica, ki jo je izdal in založil oblastni odbor Podmladka Rdečega križa v Ljubljani in ki nakratko in poljudno razpravlja o tem, kaj otroku koristi in kaj mu škoduje, kaj moramo o raznih prilikah ukreniti za njegovo zdravje in — včasih je to še važnejše — kaj moramo opustiti. — Zdravoslovna pravila, navedena tukaj posebno za šolarje in šolarice, veljajo seveda obenem za vse druge učence in vajence, gojence in gojenke, večinoma pa tudi za odrasle ljudi. Oblast-

odbor PRK v Ljubljani je izdal spis v svoji priročni, ceneni in prikupljivi knjižnici. To delce bi res zaslužilo, da pride v prav vsako slovensko hišo. Dobiti ga je v vsaki knjižarni, dočim PRK sam posameznih izvodov ne razpošilja.

Ob tej priliki opozarjamo, da ima oblastni odbor PRK v Ljubljani v zalogi še veliko število treh prejšnjih zvezkov in sicer: I. zvezek: Dr. M. Rus, **Prva pomoč**, cena za nečlane 3 Din; II. zvezek: Dr. St. Bevk, **Zdravilne rastline**, cena za nečlane 6 Din; III. zvezek: Dr. J. Pirc, **Naše zdravje**, cena za nečlane 3.50 Din. Dobiti jih je v vseh knjižarnah.

Novi načrt Ljubljane s seznamom ulic.

Lični in vseskozi natančni ter najnovejšemu stanju odgovarjajoči načrt stolnega mesta Ljubljane, ki sta ga sestavila M. Černe in M. Tomšič, in ki ga je izdal Mestni gradbeni urad, je nedavno izšel v založbi Jugoslovanske knjižarne v Ljubljani. Tisk je petih barvah. S tem delom smo naposled dobili zanesljiv in obenem na višku sodobne kartografske tehnike stoječ načrt našega mesta, javni in zasebni uradi, trgovci, obrtniki, advokati, zdravniki in v veliki meri tudi privatniki. Še celo dobrodošel bo tujcem, ki so radi orijentacije nujno navezani na načrt mesta. Je pa načrt tako okusno izdelan in izdan, da tvori naravnost okras na steni. K temu načrtu je pravkar izšel seznam ulic, ki ga moramo posebej pohvaliti radi mnogih lepih podatkov, ki jih vsebuje mimo natančne in skrbne navedbe ulic in krajev. Tako je naposled dobilo naše mesto prvo zbrano pojasnilo imen in označb, ki jih nosijo ulice in kraji v Ljubljani. Kako potrebno je bilo tako pojasnilo, najbolje ve, kdor je neštetokrat naltel na imena, o katerih ni vedel n. pr. niti eden izmed stanovančev v vsej ulici kaj pomenijo, oziroma kaj in kdo je bil tisti, v katerem se ulica imenuje. V seznamu ulic, ki je izšel kot posebna, lična brošura na 24 straneh večjega formata, so pojasnila pripisana slehernemu imenu, tako da je iskanje sila enostavno. Pojasnila se raztezajo tudi na Moste, Vič in Zg. Šiško. Nadalje vsebuje seznam pod posebnimi naslovi točen pregled javnih poslopij in uradov, cerkva, knjižnic, konzulatov, hotelov, vojaških uradov in vojašnic, denarnih zavodov in varovalnic v lastnih poslopijih, šol in dijaških zavodov, bolnic, spomenikov, športnih in zabavnih organizacij oz. prostorov, z označbami, kje jih je treba po načrtu poiskati ter z navedbo ulice in kraja. Cene so sledeče: Sam seznam 5 Din. Načrt v 5 barvah s seznamom 20 Din, načrt nalepljen na karton s seznamom 35 Din, nalepljen na platno v žepni obliki s seznamom 45 Din, na platnu s palicami s seznamom 55 Din. Za one, ki so načrt sami že kupili, pa je sedaj seznam na razpolago za 5 dinarjev.

Razno

Zgodovinske zanimivosti. S kakšnim začudenjem smo se v šolah učili, da je Kserks (l. 480 pr. Kr.) ukazal bičati morje, ker so mu morski valovi podrli most. V resnici pa je le iz bičevja napravil svežnje (fašire), da bi na ta način lažje zajezil vodo in napravil most. — Tudi Aleksandra Velikega (336 do 323 pred Kr.) je vsak občudoval zlasti takrat, ko mu je vojak v puščavi, kjer je njegova vojska trpela hudo žejo, prinesel v šlemu malo vode, katero je pa Aleksander zlil v pesek z besedami: »Zame je preveč, za vse pa premalo.« Vsi njegovi vojaki so bili baie pri tem dogodku navdušeni. Kmalu po tem »navdušenju« je Aleksander Veliki odšel v svoj šotor, kjer si je pustil ležati na mehkih blazinah ob strani svoje lepe Roksanke točiti rujnega vinca. — Rimski cesar Avgust (od 30 pred Kr. do 14 po Kr.), vladar vsega tedaj znanega sveta, kateremu so zidali svetišča in ki je imel moč ter oblast nad življenjem in smrtjo tisočerihi svojih podanikov, se je groma tako bal, da se je vedno skrival v najglobokejšo klet, kadar je začelo grmeti. Njegovo »božansko« glavo so mu pa morali sužnji ob takih prilikah pokrivati z debelim suknom. Njegov prednik Gaj Julij Cezar (45—30 pred Kr.) je iznašel za svojo glavo kot pokrivalo lavorjev venec zgolj iz razloga, da zakrije na glavi veliko bulo. — Pripovedovanje o Henriku IV. (1056 do 1101 po Kr.), ki je moral na gradu Kanosa tri dni in tri noči stati bos v spokorni obleki na grajskem dvorišču, tudi ni tako žalostno, kajti ves čas je cesar prebil v poslopju, stoječem na drugem dvorišču grada. Cesar je bil dobro preskrbljen z jedjo, pijačo in obleko ter je čakal, dokler ga ni papež Gregor VII. (1073—1085 po Kr.) sprejel v poslopju notranjega dvora. — Znano je, da sta bila cesar Sigismund (1410—1437) in papež Evžen IV. (1431—1449) zelo šaljiva moža. Pri nekem obedu v Rimu, ko jima je vino razvezalo jezike, je dejal papež cesarju: »Midva sva si zelo različna v treh stvareh. Jaz rad pozno vstačam, Vi gospod cesar, ste vedno že zelo zgodaj na lovu. Jaz se zadovoljujem tudi s samim kruhom in vodo, Vi pa ne morete biti brez vina in slastnih jedi. Kot sluga cerkve se držim celibata, Vi pa norite za vsako količjak lepo žensko.« Nato mu je cesar smeje odgovoril: »Sva si pa tudi v treh stvareh enaka, Svetlost! Oba imava protin, jaz v nogah, Vi v rokah. Vi trošite cerkvene milodare, jaz pa zapravljam državni denar. Tretje: Vi uničujete cerkev, jaz pa državo!« In oba sta se na te besede pristrčno smejala. — Pa tudi vojne so se na čuden način zaključile. Tako nam poroča zgodovina o podpisu mirovne pogodbe, s katero se je zaključila španska nasledstvena vojna (1701 — 1713). Angleški minister lord Bolingbroke je bil ravno v posetih pri svoji prijateljici Pultiney

ko so mu prinesli pogodbo v podpis. Ker je bil prelen, da bi vstal, si je dal prinesiti pero, svojo prijateljico je pa prosil, naj se obrne in je na njenem hrbtu podpisal mirovno pogodbo, znano pod imenom »mir v Utrechtu«. — Mnogo je še stvari, v katerih nam zgodovina kaže človeška dejanja tako, kot so se izvršila, vendar so jih razni pripovedovalci preustroili po svoje ter tako dali dejanjem obliko in videz, ki se je njim zdel bolj pripraven. Zlasti iz življenja velikih mož in vladarjev bi se morala povsod podčrtavati resnica, da so bili samo ljudje, ne pa mogoče kakka nadnaravna bitja.

W. R.

Najstrastnejši igralci na svetu so prebivalci portugalske kolonije Makao. Splošno se trdi, da je Makao, ki leži 40 milj vzhodno od Honkonga in 90 milj južno od Kantona, eden najlepših krajev sveta. Prebivalci, moški in ženske, se zbirajo na cestah, gostilnah in celo v svetiščih, da mečejo kocke ali pa igrajo posebno igro »Fan Tan«. — Ta igra obstoja v tem, da vodja igre nagradi pred seboj mnogo starega kitajskega bakrenega denarja z značilno četverokotno luknjo v sredi. Denar pokrije s posebno posodo. Ljudje ugibajo nato, koliko denarja je še pod posodo, vodja igre pa temelje izpod posode s tanko kitajsko paličico vedno po 4 novce. Končno ostanejo pod posodo samo 1 do 4 novci. Staviijo, in kdor pravilno ugaane, dobi izplačan trikratni znesek stavljene vsote. Pri tem se mu odtegne 10% za uporabo prostora. Igrajo pa tudi v posebnih igralnicah imenovanih »Kasino«. Teh je v Makao 12 in tu igrajo noč in dan. Da se zbirajo v takih prostorih najrazličnejši tipi, od morskega roparja pa do bogatega kitajskega trgovca, je jasno. Poleg tega so v Makao redno v obratu še 3 javne loterije in sicer za revni, srednji in bogati sloj. Vložek je različen. Dokazano je, da še nihče ni obogatel, kdor je igral v teh loterijah. Iz navedenega vidimo, da je v Makao hujše kot v slovitih evropski igralnici Monte Karlo. Največ dobička od vsega ima vlada, ki dobiva letno iz igralskega monopola milijon dolarjev. Poleg tega daje največje dohodke pridobivanje in izkupiček opija. Značilno je, da Makao vsled živahnega porastka bližnjega Honkonga hitro propada.

R. W.

Abesinski verski predpisi ukazujejo, da mora vsak v velikonočnem tednu prebrati sv. pismo stare in nove zaveze. Najbrž imajo zato kak prav skrajšan izvod. Ali je tam tako malo analfabetov?

Navada starih Skandinavcev je bila, da so darovali bogovom svojega kralja, ako se je narodu slabo godilo. Razumljivo je, da so se kralji zelo brigali za blagostanje svojega naroda.

»Kanibal«. Beseda je nastala vsled napačnega tolmačenja besede »Karaiba«, ki je

v rabi v večjih dialektih južno-ameriških rodov in pomeni »tujec«. Prvi raziskovalci teh krajev so večkrat čuli iz ust domačinov to besedo, pa so mislili, da nazivajo tako Indijanci sebe. Na ta način so dali raznim indijanskim rodovom ime »Karaiba, Karibas«. — Tako se še danes imenujejo Indijanci severno reke Amazonke. Iz besede »Karibal« je nastala s pomočjo latinske besede »canis« (pes) beseda »kanibal«, ki ima pomen ljudožerec.

Kitajci so uporabljali že 400 let pred Kristusom odtise prstov kot spoznavalna znamenja.

Kitajci nimajo v svojih oblekah žepov. Zemljo so smatrali v dobi renesance kot veliko žival, katere kri je morje. Oba tečaja (pola) sta oči, katere varujejo velike množine ledu.

Pri izkopavanju v bližini Theb (Egipt) so našli mumije, katerih zobje so imeli zlate plombe. Iz tega sklepamo, da so že v starem Egiptu poznali zobozdravnike.

Aristarh iz Sama je že v 3. stoletju pr. K. učil, da se zemlja vrti okoli sonca.

Kemične prvine sonca in meseca so: železo, kalcij, aluminij, natrij, barij, magnezij, ogljik in vodik.

»**Tank**« pomeni »vodnjak«. Beseda je bila večkrat v rabi pri poročilih angleških raziskovalcev Indije. Izvor te besede pa ni znan, večina misli, da je beseda portugalskega izvora, kajti Portugalci so bili pred Angleži gospodarji Indije. Portugalska beseda »tanque« pomeni ribnjak (latinsko »stagnum« = ribnjak — francosko: étang). Drugi zopet trdijo, da je bila beseda »tank« v rabi v večjih indijskih dialektih in da jo je le sličnost s portugalsko »tanque« razširila. Na poseben način so dobili to ime znani veliki vojni avtomobili. Vrhovni vojni svet antante je sklenil leta 1916. zgraditi 100 naskakovalnih voz. Da bi pa ostala stvar tajna in da ne bi za njo predčasno zvedeli Nemci, so dali stroju ime »tank«. Pozneje je ostalo pri tem imenu, ker pač niso dobili boljšega. Tanki so se uporabljali prvič v bitki ob Sommi (na francoskem bojišču) 5. septembra 1916.

Prvi zrakoplov je zgradil pater Jernej Lourenco de Gusmann, ki se je dvignil v Lisaboni l. 1709 70 m visoko v zrakoplovu, napolnjenim z vročim zrakom.

Teden v Tibetu ima samo pet dni.

Francoski jezik obsega po besedniku francoske akademije 30.625 besed.

Zapiski

Misli ob zori. Česar današnjemu svetu najbolj občutno manjka, to je blagorodnost duše, dostojanstvo osebnosti in plemenito mišljenje, ki se naravno družijo z izbrano formo. Doba, v kateri vsi drve le za gmotnimi dobrinami, da jih čim bolj uživajo brez vsakega idealnega smotra, ne more biti drugačna ko grda, neusmiljena in podla. Nizkotenega nivoja sodobnega čisto v gmo to pogreznjenega življenja ne morejo tudi ne oblike družabnega občevanja prikriti, ker se jim kljub vsej uglajenosti pozna, da niso naraven izraz resnično lepe duševnosti, ampak le zunanji plesk, privzet videz, ki naj bližnjega prevara. — Prav trdi Maksim Gorki v svojih spominih, da so danes vsi kulturni narodi razbiti, oslavljeni in podivjani. Javno življenje Evrope je čedalje bolj brez idej, brez dostojanstva in viteštva. Gentlemanstvo je redko, zato pa se čim bolj v vsa področja vrivajo ljudje slabe kvalitete. Obrekovanje, častikrajo in pa moralno uničenje nasprotnika smatrajo mnogi za pravilo, pošteno borbo v javnih zadevah pa za slabost. Pojma čast in sram sta skorajda popolnoma iz življenja izginila. — Kakor vedno, bo tudi danes mladi rod preoblikovalec našega življenja. Doraščajoče pokoljenje se povsod vzgaja nacionalno. Treba bo pa vedeti, kakšna naj bo v etičnem in kulturnem pogledu taka vzgoja. Iz uvodnika v »Slovenca« od 23. decembra 1930.

Pedagoška akademija v Berlinu. Več ko dva meseca se že razpravlja v berlinski

javnosti vprašanje glede pedagoških akademij, ki naj bi se ustanovile v državnem glavnem mestu leta 1931. V načrtu so bile prvotno kar tri: katoliška, evangelijska in svetna. Umevno, da so zagovorniki in pristasi simultanske šole takoj nastopili z ugovori, kar jim je bilo tem lažje, ker se vsakrižem naglašajo in zahteva, da je treba štediti in deželi in državi. —

Z ozirom na to zahtevo liberalnih strank in pa na stališče episkopata, ki je izjavil, da na simultano akademijo v Frankfurtu o. M. ne bo predlagal katoliškega docenta za krščanski nauk, ter da učiteljem, ki bi tu bili vzgojevali, ne bo dovoljeval pooblaščenja (missio canonica), si je ministrstvo za umetnost, znanstveno in ljudsko vzgojo osvojilo načrt, po katerem naj bi se osnovali dve akademiji: Simultana naj bi se otvorila v mestu Cöpenick-u, katoliška pa v Spandau-u. Sedaj so bili zopet vznemirjeni protestanti, zlasti ker je bilo v Spandau-u uprav nekdanje evangelijsko semenišče izbrano za sedež akademije, dasi je poslopje državno in imajo do njega katoličani isto pravico kakor protestanti. — Zdi se pa, da se je stvar poglobila in da se ta namera izvrši. A. Č.

Za krščansko šolo. 25 let je že minilo, kar so odstranili na Francoskem redovnike in redovnice... Bolesten jubilej udarca, ki je bil med najhujšimi, kolikor jih je zamisel zla v času po reformaciji zoper Cerkev v

Franciji započel. Dolgih devet stoletij sta Cerkev in država v medsebojni opori ustvarila mogočno vzgojno in učno organizacijo, tako močno, da je še vihra l. 1793 ni mogla uničiti. Toda framasonstvo je s svojo pretkanostjo in furtimaštvom izpodjedalo močno stavbo in doseglo, česar besneča revolucija ni zmogla. V tem hipu je bil ljudski otrok, otrok revnejših slojev, otrok, ki se zanj starši brez večjega premoženja niso mogli tako boriti — izročen loži: lajiška šola je izpodrinila versko šolo.

Ali naj Cerkev molči? Izvršiti je imela ogromno delo. Po svojih škofih je posredovala in vplivala, da so katoličani kljub že itak dovolj občutljivim davkom prevzeli še nova bremena, težka bremena. Z osebnimi žrtvami in z ognjevitim naporom vseh sil se je posrečilo ustvariti nekaj novega, kar je presenetilo tudi sicer odlične državnike: Ustanovljena je bila s v o b o d n a o s n o v n a š o l a, ki je razširjena po vsej Franciji. Te svobodne šole so od države neodvisne. Najtežje je šlo v Parizu samem; saj je znano, da so stavbišča v tem velikem mestu draga kot žafran in je treba za m² zemljišča v industrijskih, trgovski in meščanskih centrih plačati tudi do 6000 frankov. Kljub vsem oviram in dajatvam je smatralo glavno mesto kot svojo dolžnost, da nudi katoliški Franciji lep zgled. Šlo je počasi, a posrečilo se je, da so vneti katoličani ustanovili svobodno, od državne oblasti nezavisno šolsko upravo.

Vsak župnik je sodeloval in po svojih močeh prispeval k velikemu podjetju. Danes je v pariški škofiji 225 osnovnih šol, 107 za dečke, 118 za deklice. Vse so osnovane na katoliškem temelju. Obiskuje jih več nego 30.000 otrok. V teh zavodih je zaposlenih c. 1000 učiteljev in učiteljic. Vsa čast tem požrtvovalnim odgojiteljem mladine, ki se miso dali izvabiti in premotiti s tem, da bi jim država plačevala večje prejemke. Danes so vse težave premagane. Te takozvane »svobodne šole« uživajo velik ugled po vseh delih Francije. A. Č.

'aj pa zinjaš? V 7—10 številki lanskega letnika »S. U.« na str. 114 je stalo, da pravijo v Rožu: 'aj pa zinjaš (= kaj pa misliš?) Tu je mala pomota. Glasiti se ima: 'aj pa zinjaš? Slovenec ima sploh navado, da izgovarja s in z v tujih besedah mehko, torej kot ž. N. pr. Herodež, Matevž (na Koroškem pravijo: Tevž, Tevžej in Tevžan), Neža (iz Agnes), Blaž (iz Blasius), itd. Tudi ime Jezus izgovarja ljudstvo v narečju mehko kot: Jež's, Čehi so tudi v pismenem jeziku sprejeli mehko izgovorjavo, torej Ježiš mesto: Jezus. Iz: Bartolomeus so na Kranjskem napravili: Jernej, na Koroškem pa: Paternuž in okrajšano Nužej, Nužl. — Zanimivo, da so si Slovenci od Nemcev izposodili besedo: bogati, ubogati (iz nemške: folgen). V nekaterih krajih v velikovski okolici pravijo Slovenci fogat za ubogat. Torej skoro neizpremenjeno iz nemščine. Tudi besedo:

voščiti so si Slovenci sposodili iz nemščine. V beljaški okolici pravijo Slovenci: vünšat, torej skoro nespremenjeno iz: wünschen.

Pšeničnemu kruhu nikjer na slovenskem Koroškem ne pravijo: beli kruh, marveč povsod pogača. Pšenici na Koroškem ne pravijo: ušenica marveč, pšenica. In ljudje niso Ušeničniki, marveč: Pšeničniki. Ajdi pravijo: hejda. Tako ajda kot hejda sta vzeti iz nemške: Heiden. — Mesto: Šmarn (Mali Šmarn, Veliki Šmarn) pravijo na Koroškem: Gospojnica. Veliki soboti pravijo: krstnca (ker so nekoč na Veliko soboto krščevali one, ki so se pripravljali na krst. — Mesto komolec pravijo laketi; v Rožu: vak't, v Podjuni: voht in voldt. Beseda: komolec je i v Rožu i v Podjuni tuja. — Za bolezen pravijo v Podjuni tudi: boléje. V Rožu pravijo: bolezen. Posodi, v kateri primešujejo kruh, pravijo v Podjuni: koduje in bohtruğa (iz nemščine).

V Podjuni je v rabi beseda: stin. »V stin: pomeni: v senčnem kraju. Stin pomeni torej senčen svet. »Vstina« je torej nasprotje od: v solčnem kraju. »Senca« pa pomeni senco kakęga predmeta, n. pr. senca pod drevesom. Podjuniški stin je ista beseda kot češko: styn za senco. — Ko v Podjuni žito zmlati,jo, potem ga točijo skozi radosėjo ali skrajšano: rasėjo. Tóčit pomeni torej: retat. V Rožu pravijo: rejtrat. Radosėja je reta (v Rožu: rejtr, m. sp.). Ko žito stočijo, potem ga vejejo z vėtnikom ali vėtnim mlinom. Nikjer na Koroškem Slovenci ne pravijo: pajkel, ki je nemška spakedranka. Ko je žito zveto, ga, če je potrebno, še rešetom presodijo. I v Rožu i v Podjuni pravijo: sodit mesto: rešetat. Sodit za rešetat je stara slovenska beseda; v pismeni slovenščini se je beseda ohranila samo v prenešenem pomenu, torej v pomenu: richten, erteilen. A prvotno pomeni beseda: sodit = rešetat; in v tem prvotnem pomenu se je še ohranila v koroškem slovenskem narečju.

Omenim naj še to-le: V Preglovi knjigi: Umreti nočejo, ponovno najdem izraz: Koricarica, kar naj bo menda isto kot nemški: Koralpe. Pripomniti je treba, da Slovenci na Koroškem gore Korica ne poznajo. To je umeten izraz, ki so ga geografi stvorili iz nemškega Koralpe. Slovenci v Podjuni pravijo tej gori na koroško-štajerski meji: Golca. Torej isto kot Golica.

Korotanski Slovenec.

Pepi. (V ilustracijo koroških razmer). Bil je malo manj ko tri leta star, ko je prišel iz Celovca k nam na deželo. Bil je popolen Nemec. Njegovi starši so Slovenci: mati Rožanka, oče doma v Podjuni. Mati izhaja celo iz zavedno slovenske hiše, in njen oče je po izgubljenem plebscitu izgubil službo vsled svoje narodne zavednosti. Naselila sta se — kakor na tisoče in tisoče drugih koroških Slovencev — v Celovcu oz. v celovškem predmestju.

Deca vseh teh slovenskih priseljencev je nemška. Tako je bil tudi Pepi popolen Ne-

mec, ko je prišel k nam. Bil pa je jako brihten dečko. Polagoma je za silo razumel slovensko. Naučil se je po slovensko pokrižati se in znal je že tudi verz: Sv. Ciril in Metod, varujta slovenski rod. Če je bil žejen, je pa rekel: »Vodo piv geben.« Ko je namreč po nemško prosil za vodo, smo ga vpraševali, če bo vodo piv? Če smo ga silili, naj je »jej«, pa ni bil lačen, je odgovoril: »Ich mog (= mag) niks jej.« Tako si je zapomnil najnavadnejše slovenske besede za vsakdanjo rabo.

Vprašal bo kdo: kako, da je bil Pepi trd Nemec, ko je prišel iz Celovca, kljub temu, da so bili njegovi starši Slovenci? Kako, da se nam vsa deca slovenskih staršev v Celovcu ponemči? — Pepijevi starši stanujejo v veliki stanovanjski hiši, v kateri je polovico stanovalcev — Slovencev. A v Celovcu si lastni starši ne upajo svojih otrok slovensko učiti, kajti če drugi slišijo otroka slovensko govoriti (ali kako slovensko besedo izgovoriti), ga takoj nahrulijo z »windischer Tocker« (vindišarski bebec). Sicer pa, kaj bi zmogli slovenski starši proti silnemu vplivu otroških vrtec in šol, v katerih je vsa konverzacija in ves pouk izključno nemški? Poznam v bližnji celovški okolici otroški vrtec, v katerem slovenske otroke klofotajo, če govorijo slovenski in v katerem slovenskim otrokom dopovedujejo, da »windisch ist schiech« — slovensko je grdo! Tako vzgajajo nemški kulturalnosci in socialci iz slovenskih otrok najhujše zaničevalce slovenskega jezika. — Znano je tudi, da na celovškem magistratu nihče ne dobi mestne službe, kdor ni Nemec ali kdor se ne prelevi v Nemca. — V Celovcu in celovških predmestjih je krog 16.000 Slovencev. — Seveda, kdor razmer ne pozna, kdor sodi samo po površni zunanosti, samo po videzu, n. pr. po celovških napisih; po celovških šolah, uradih, cerkvah; po celovškem javnem življenju; po izidu celovških volitev: bo našel v Celovcu samo peščico Slovencev. A ta bo ostal v zmoti in bo širil zmoto med druge. —

Čez tri mesece se je Pepi zopet vrnil v Celovec in se bo utopil v celovškem nemškem morju, kakor se je utopilo že na tisoče otrok slovenskih doseljencev...

K. S.

Ljudska samopomoč v Mariboru naznana vsemu prebivalstvu Dravske banovine, da je ustanovila z novim letom 1931 četrto skupino z oddelki A/III, B/III, C/III, D/III, v katere se sprejmejo zopet vse zdrave osebe od 51.—90. leta, toda le v omejenem številu. Zahtevajte torej nemudoma tozadevne pristopne izjave.

Življensko pomanjkanje in idealizem. Za učitelja nastopi večkrat kako pereče vprašanje, nobeno pa ni hujše, kakor pomanjkanje plače ali dohodkov. Zato ni resnična trditev, da učitelju, ki zahteva človeku dostojne plače, manjka idealizma. — Sicer

človek ne živi samo od kruha, a brez kruha sploh ne živi. Pred polnim luncem mesa je lahko biti idealist. A če poskusi idealizem enkrat tisti, katerega sila potrebe z železnimi kleščami drži ob tla in mu žena in otroci s prošnjami stegajo roke, ker manjka obleke in kruha, potem mu preneha plavanje v idealnem svetu samo ob sebi. (A. Chr. Jessen.)

F. L.

Henryk Sienkiewicz o narodnem pomenu učiteljstva.

Poljsko učiteljstvo je priredilo l. 1909 dobrodelno loterijo v svrhu gradnje učiteljskega sanatorija in komite se je obrnil na slavnega Sienkiewicza s prošnjo, da podpre z važno in resno besedo namen loterije. Poljski pisatelj je na to poslal tajniku odbora, učitelju Nikolaju Budzanovskemu sledeče pismo:

Velemenjeni gospod!

Na Vašo zahtevo, da dvignem svoj glas v zadevi gradnje učiteljskega sanatorija in s tem vzpodbudim družbo k pomnožitvi potrebne glavnice, Vam pošiljam ta-le odgovor.

Učitelji imajo mladi naraščaj in s tem bodočnost naroda v svojih rokah. Društveno in socialno delo med narodom razpada v tisoče delov, o učiteljih pa smelo velimo, da so si najboljši del izvolili. — Vaše delo je najvažnejše in najčastnejše. — Poljske, katere bodoči rodovi bodo duševno in telesno zdravi, delavni, prosvetljeni in rododoljubni, peklenska vrata ne bodo premagala, in to moč zamorete našim Poljakom v prvi vrsti samo Vi dati.

Res da posredno, ali pred drugimi jim morete zagotoviti kulturni razvoj, kakor tudi ekonomsko silo, politični preporod in spoštovanje od strani drugih narodov.

Da pa morete izvrševati svoje poslanstvo, se Vam mora zajamčiti primerno življenje, ne sme se Vas pustiti, da hirate. Vi morate biti zdravi in močni, a če Vas premore bolezen, morate najti nege in pogojev za bizo ozdravljenje.

Vaše dolžnosti so velike, ali dolžnost naroda napram Vam je ravno tako velika in bodi med prvimi. Družba, ki bi Vas zanemarjala, bi sama sebe zanemarjala in s tem dokazala, da jej manjka pametna volja živeti.

Zato ne dvomim, da bodo našle Vaše želje radovoljno in izdatno pomoč in da bo vsak, ki se čuti Poljaka in narodnjaka, brez obotavljanja pripomogel zavodu, ki ima skrbeti za Vaše obolele tovariše.

Vaša loterija, ki Vam naj vrže sredstva za sanatorij, je važnejša, kakor katere si bodi druga. Njo podpirati in pospeševati, je enostavna narodna dolžnost, in ni dvoma, da bodo oni, ki se ne odtegnejo nobeni dolžnosti, tudi to izpolnili.

Z velikim spoštovanjem

Henryk Sienkiewicz.

